

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 47.

Onsdagen den 28 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs var för sig och hänvisades till behandling av lagutskott de på kammarens bord liggande motionerna nr 452 av herr *Petersson* i Södertälje, nr 453 av herr *Nylander* och nr 454 av herr *Hansson* i Gärda m. fl.

§ 2.

Vidare föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 35—37, statsutskottets utlåtande nr 75, bankoutskottets utlåtanden nr 40—43, andra lagutskottets utlåtanden nr 24—31, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10 och andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 3.

Härefter föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts memorial, nr 10, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av herr *Hages* motion, nr 311, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående bostadsransonering, skatt å överloppsrum eller liknande anordningar; och beslöt kammaren hänvisa ifrågavarande motion till bevillningsutskottet.

§ 4.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 8 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Waldén*, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att statsutskottets utlåtanden nr 8 A och nr 8 B måtte föredragas punktvis, samt att endast kantrubrikerna uppläsas, såvida ej särskilt annat yrkande göres.

Denna hemställan bifölls.

Andra kammarens protokoll 1920. Nr 47.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. kungl.
bibliotekets
anslag till vi-
kariatsersätt-
ning m. m.*

Punkten 8, angående höjning av kungl. bibliotekets anslag till vikariatsersättning m. m.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 8 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen hemställde utskottet, att riksdagen måtte höja det å kungl. bibliotekets ordinarie stat uppförda anslaget till vikariatsersättning, arvoden, flitpenningar åt extra biträden, tillfällig renskrivning, eftermiddagstjänst m. m. från dess nuvarande belopp, 31,600 kronor, med 2,400 kronor till 34,000 kronor.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *N. A. Nilsson, J. Nilsson* i Skottlandshus, *Ollas A. Ericsson, C. G. Ekman, Nilsson* i Bonarp, *Nilsson* i Landeryd, *W. Bäckström* och *Erlansson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Under denna punkt har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att höja det å Kungl. bibliotekets ordinarie stat uppförda anslaget till vikariatsersättning, arvoden, flitpenningar åt extra biträden, tillfällig renskrivning, eftermiddagstjänst m. m. från dess nuvarande belopp 31,600 kronor med 2,400 kronor till 34,000 kronor. Detta förslag har tillstyrkts av utskottets majoritet. Emellertid är det icke mindre än 8 reservanter, vilka anse att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke bör godkännas. Då jag är en av dessa reservanter, anhåller jag att få säga några ord till försvar för reservationen.

Kungl. Maj:t grundar sin framställning på riksbibliotekariens skrivelse den 9 september 1919. Riksbibliotekarien anför i denna skrivelse bland annat följande: »I skrivelse den 30 augusti 1918, vilken ledde till den av 1919 års riksdag beslutade förhöjningen av det på ordinarie stat uppförda anslaget till vikariatsersättning, arvoden, flitpenningar åt extra biträden, tillfällig renskrivning, eftermiddagstjänst m. m. hade riksbibliotekarien såsom sin mening uttalat, att höjning av arvode för eftermiddagstjänst icke syntes behöva ifrågakomma, om de fasta årsarvodena till e. o. befattningshavare kunde höjas

till föreslagen storlek.» Nu blev detta förslag godkänt, och vederbörande befattningshavare erhöilo den löneförhöjning, som da äskades. Vid sådant förhållande kunde man ju förvänta, att det skulle ha stannat därvid, och att anspråk sådana som de nu föreliggande icke så omedelbart skulle ha framställts. Den löneförhöjning, som gjordes för dessa, skedde åren 1918 och 1919. Mycket kort tid har således förlupit, sedan denna löneförhöjning gjordes, och inga förhållanden ha inträtt, som kunnat redan nu påkalla någon utökning av arvodet. Ty det är uppenbart att, savitt man får döma av riksdagsbibliotekariens skrivelse, har det varit i övervägande, att dessa tjänstemän ha haft eftermiddagstjänstgöring. Och man kan vara förvissad om, att det har tagits hänsyn till denna omständighet, när framställningen om löneökning gjordes. Nu kan man ju tycka, att det är fråga om ett ringa belopp, och att det således icke har så stor betydelse. Men saken får dock i alla fall sina konsekvenser, ty det är icke nog med dessa, utan det kommer för motsvarande tjänstemän vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund att påkallas likadan ökning. Men det är icke nog med dessa konsekvenser, som icke i och för sig äro så farliga. Det kan bli konsekvenser på andra områden, varom vi få höra talas sedermera i dag. Jag tror därför med hänsyn till dessa omständigheter och med hänsyn därtill, att löneroglering för dessa befattningshavare kommit till stånd så sent som åren 1918 och 1919, att det icke kan vara påkallat att redan nu bifalla det förslag, som Kungl. Maj:t här framställt. Den timavlöning, som här är föreslagen, är väsentligt högre, än vad som t. ex. på andra punkter här föreslagits, t. ex. för lärare i slöjd. Det kan naturligtvis icke vara rimligt att för dessa vaktmästare tillmäta en större avlöning, än som kan ifrågakomma för dessa nyssnämnda tjänstemän.

Jag vill därför med dessa ord, herr talman, yrka bifall till den av herr Nilsson i Kabbarp m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Waldén: Herr talman! Det är visserligen riktigt, att höjningen av denna anslagspost delvis skulle utgå till vaktmästare, men den är också avsedd att utgå till extra ordinarie tjänstemän vid biblioteket, nämligen till amanuenserna. Därför kan man icke åberopa sig på löneförhöjningen föregående år för vaktmästare. För övrigt gäller denna ersättning för övertidsarbete. På en sådan ersättning fås icke dyrtidstillägg, och det är därför Kungl. Maj:t liksom utskottets majoritet ansett rimligt, att någon förhöjning utbetalades på dessa arvoden. Det blir för vaktmästarna 1 krona 50 öre i timmen, och kan icke sägas vara så överdrivet högt med hänsyn till nuvarande penningvärde. Det blir i själva verket 50 öre efter det förra penningvärdet.

För övrigt vill jag, då den ärade reservanten talade om att ett bifall till utskottets förslag skulle medföra konsekvenser med hänsyn till biblioteken i Uppsala och Lund, framhålla, att på dessa poster en sådan förhöjning av lönerna ju kommer att äga rum, såvida utskottets förslag i vissa följande punkter kommer att godkännas. Det

Ang. kungl.
bibliotekets
anslag till vi-
kariatsersätt-
ning m. m.
(Forts.)

Ang. kungl.
bibliotekets
anslag till vi-
kariatsersätt-
ning m. m.
(Forts.)

finnes nämligen vissa liknande anslagsposter inlagda i dessa punkter. Då reservanterna icke gjort någon anmärkning mot dessa, anser jag konsekvensen fordra, att man även här gör samma förhöjning. På grund av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Med avseende på vad herr Waldén yttrade vill jag meddela, att därest, som jag hoppas, kammaren godtager den av oss avgivna reservationen, åsyftande en nedsättning av det begärda beloppet, kommer jag att på de punkter, som gälla höjda anslag till universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund, att yrka på en nedsättning i motsvarande mån. Godtages reservationen i denna punkt, så kommer sålunda detta icke att leda till de ojämheter, som herr Waldén, om jag uppfattade honom rätt, ville göra gällande. Kammaren behöver alltså av denna anledning icke känna sig bunden utan har fullständigt fria händer att godkänna denna reservation. Jag kan inte finna annat än att det anförts mycket goda skäl för reservationen, ty om man tänker på de konsekvenser, som kunna följa av utskottets förslag på andra områden, så gäller det ungefär 100.000 kronor, varför det icke är någon bagatellsiffror, som det här är fråga om. Det är därför som det är av vikt, att reservationen antages just i denna punkt.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 58 ja, men 83 nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 9—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ny vakt-
mästarebefatt-
ning vid
national-
museum.

Punkten 15, angående ny vaktmästarebefattning vid Nationalmuseum.

Under punkten 15 av åttonde huvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

Ang. ny vaktmästarebefattning vid nationalmuseum.
(Forts.)

dels på ordinarie stat för Nationalmuseum, under rubriken A. Avlöningsstat, uppföra ytterligare en förste vaktmästare (tekniskt biträde vid handteknings- och gravyravdelningen) med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomme övriga förste vaktmästare vid museet, och med skyldighet för den nya befattningens innehavare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkor och bestämmelser;

dels ock för ändamålet höja det ordinarie bestämda anslaget till Nationalmuseum med ett belopp av 1,900 kronor.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts ifrågakvarande framställning ej måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kvarnzelius, Swartz, H. M. Bäckström, O. U. B. Olsson, Pers, Nilsson* i Malmö, *Anderson* i Råstocck, *Waldén, W. Bäckström, Jansson* i Falun, *O. Nilsson* i Örebro och *Lübeck*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Waldén*: I denna punkt är vid utskottets betänkande fogad en reservation, i vilken jag instämt. Det anslag, som här är fråga om, gäller en vaktmästarebefattning vid Nationalmuseum. Enligt utskottets förmenande bör till denna befattning icke beviljas något anslag, och utskottet motiverar sin ståndpunkt därmed, att det finns tillräckligt med vaktmästare, och att detta vaktmästarantal icke blott möjliggör god vakthållning utan jämväl innebär »möjligheter till utnyttjande av dessa arbetskrafter till andra ändamål än egentlig vakttjänstgöring». Det förhåller sig emellertid så, att den nu ifrågasatte vaktmästaren huvudsakligen skulle ha till uppgift att såsom tekniskt biträde hjälpa till vid konservering av den stora gravyrsamling, som finnes i Nationalmuseum, en samling, som icke kan tillräckligt utnyttjas i studiesyfte just därför att den icke är så konserverad, att den kan upplåtas för allmänheten. Kungl. Maj:t har därför ansett goda skäl finnas för att en förste vaktmästarebefattning inrättas, och vi reserveranter ha också funnit, att det är av behovet påkallat. Vid ett personligt besök, som jag gjort å Nationalmuseum för att göra mig närmare underrättad om detta behov, har jag blivit övertygad om, att såvida man där skall upprätthålla vakttjänstgöring, då det blir ytterligare en väning öppnad under detta år, är det icke möjligt att av den vaktbetjäning, som redan finnes, taga ut någon, som kan utföra det arbete, varom här är fråga. Och då det som sagt är av stor betydelse, att man icke blott har en fullständig och god vakthållning i Nationalmuseum, där konstverk för miljoners värde äro deponerade, utan att man också har tillräckliga arbetskrafter för att kunna utnyttja det studiemateriel, som där finnes, har jag för min del ansett, att det föreligger synnerligen goda skäl för att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber därför, herr talman, att få yrka ibfall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Ang. ny vakt-
mästarebefatt-
ning vid
national-
museum.
(Forts.)

Herr Björck i Jönköping: I motsats till den föregående ärade talaren har det icke varit mig möjligt att i detta fall gå med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilket innebär, att Nationalmuseum skulle få tre förste vaktmästare och elva vaktmästare. Vid 1919 års lagtima riksdag beviljades anslag till två förste vaktmästarebefattningar, och samtidigt förelåg till prövning frågan om inrättande av en tredje förste vaktmästarebefattning, vilken emellertid dåvarande departementschefen icke ansåg sig böra taga upp. Inga nya omständigheter ha sedermera tillkommit, ty man visste redan då, att gravrytsamlingen skulle bli färdig i år. Som det förefaller mig uppenbart, att man icke får slösa med vaktmästarebefattningarna, har jag ställt mig på utskottsmajoritetens sida. Nu invände reservanten, att det icke är möjligt att taga ut någon av de nuvarande vaktmästarna för att lära upp honom till det arbete, varom här är fråga. Men då det dock är göromål, som avsetts att kunna nöjaktigt skötas av en tjänsteman i vaktmästargrad, förefaller det mig, som om det skulle vara en ren överdrift att säga, att man icke kan lära upp en av de förutvarande vaktmästarna att fullgöra detta åliggande.

Under dessa förhållanden, herr talman, öber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet Olsson: Herr talman! Innan jag yttrar mig i den punkt, som det här gäller, skulle jag vilja avge en liten förklaring. Det är alldeles uppenbart, att det under en huvudtitel med så många punkter som den, vilken föreligger till behandling i dag, skall finnas olika meningar. Ju flera ögon, som se på de olika sakerna, ju mera är det som upptäckes, och finnas brister nagonstans, så upptäckas de lättare. Det skulle nog kunna vara ur viss synpunkt nödvändigt, att departementschefen uppträdde överallt, där olika meningar ha kommit fram. Jag tänker emellertid inte göra på det viset, att jag överallt söker urgera Kungl. Maj:ts mening. Jag uppträdde inte i den punkt, som nyss var under debatt, och kammaren kommer att under fortsättningen finna, att det blir en del punkter, som jag låter gå förbi utan att göra någon affär av den omständigheten, att utskottet inte alldeles varit av samma mening som Kungl. Maj:t.

Men på den här punkten vill jag ändå säga ett par ord. Jag tror nämligen, att reservanterna ha rätt, när de framhålla, att behovet av det tekniska biträde, som det här är fråga om, verkligen är styrkt. Det är ju egentligen inte på den punkten, som utskottet opponerar sig — och det var ju heller inte på den punkten, som den siste ärade talaren opponerade sig — utan vad man för fram är talet om de många vaktmästarna. Det är 3 plus 11 vaktmästare, och det må väl räcka, tycker man. Jag tror inte, att vi skola låta förvillia oss av det där stora antalet. Man får inte bedöma dessa vaktmästare efter de vanliga normerna, och man får inte bedöma deras arbetsprestationer efter vanliga mått. Vi äro ju allesammans överens om, att vi skola ha ett Nationalmuseum, och att detta skall få utveckla sig och bli stort och rikt. Ty vi hämta inte bara kunskaper där utan också

glädje, och jag skulle nästan vilja tro, att en inrättning sådan som Nationalmuseum till och med gör oss litet bättre. Vi äro också alla överens om, att detta nationalmuseum skall stå öppet, så att vi verkligen alla kunna ha den glädje av det, som det är ämnat att bereda oss. Men nu är det så, att vi människor ha en del svagheter. Det finns ibland oss en del folk, som gärna vill tillägna sig en del saker, vill ha dem i sin ägo. Man kan berätta om Zorns etsningar exempelvis, att de varit verkliga prøvostenar. Det finns också en del folk ibland oss, som ha en viss svaghet eller lust att skadegöra — somliga göra det av ren enfald, andra av elakhet. Det är för dessa människors skull som vi måste ha vaktmästarna. Och så länge vi äro sådana som vi äro, behöva vi många vaktmästare. När vi en dag bli litet bättre, då kunna vi börja att knappa in på dem.

Ang. ny vaktmästarebefattning vid Nationalmuseum. (Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag hade icke tänkt uppträda i denna debatt, men då nu reservanterna framfört sina synpunkter, så vill jag anföra de skäl, som legat till grund för utskottets uppfattning.

När det var så sent som vid 1919 års riksdag vi tagit ställning till frågan om antalet vaktmästare vid Nationalmuseum — jag säger med flit vaktmästare, ty det är en titel som departementschefen själv givit dem, fastän meningen tydligen är att de skola syssla med annat — när, som sagt, denna fråga avgjordes så sent som 1919 och då redan var känt att denna nya avdelning skule öppnas i år, så bör det ihågkommas att departementschefen dock stannat vid, att av de tre begärda vaktmästarna han endast tillstyrkte två, och det blev också riksdagens beslut. Nu kan jag här inom parentes säga, att inom utskottet försökte man driva den meningen, att ingen kunde stå till svars med att neka utökning av antalet vaktmästare, därför att risker förelågo att det kunde stjälas.

Jag instämmer med departementschefen, att det här icke är fråga om vakttjänstgöring i egentlig mening, utan det är fråga om konservering i gravyravdelningen. Men enligt min mening kan detta arbete mycket väl utföras på de tider, då museet icke hålles öppet — vi skola komma ihåg att museet är öppet endast några timmar och somliga dagar endast mycket få timmar på dagen — och då menar jag att den övriga arbetstiden kunde användas till dylika göromål. Det kan ju kanske icke vara utan vikt att här påminna om att både överintendenten är ny sedan förra årets proposition framlades, och likaså är departementschefen ny. Jag är övertygad om, att om denna fråga legat under den förutvarande departementschefens behandling hade han icke gått med på någon utökning av vaktmästareantalet. Och jag tycker också att riksdagen även bör veta litet vad den vill. Då vi avslogo detta krav förra året, så synes det mig att vi böra göra detsamma i år.

Herr talman! Jag har endast velat meddela detta till ledning för frågans avgörande.

Herr Waldén: Jag vill endast erinra den siste ärade talaren

Ang. ny vaktmästarebefattning vid nationalmuseum.
(Forts.)

om att frågan ligger dock annorlunda i år än den låg i fjol. Det har kommit till under året en del nya studiesaker, och det är också för den skull nödvändigt att där anställas ny vaktpersonal. Särskilt i gravryavdelningens studiesal bör förstärkning ske, enligt vad av överintendenten meddelats.

Vidare vill jag erinra om att riksdagen 1918 beviljade 25,000 kronor att utgå med 5,000 kronor årligen under fem år, för att man skall kunna montera och iordningställa denna gravrysamling, och därför behöves arbetskraft. Nu säger överintendenten bestämt ifrån, att det icke är möjligt att utföra detta arbete, utan att det måste läggas undan, därför att personalen behövs för vakttjänstgöring. Således blir ändamålet med det anslag, som riksdagen beviljat till stor del förelämnat, om denna framställning avslås. Även ur den synpunkten föreligga synnerligen goda skäl för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Sköld: Herr talman, mina herrar! Såvitt jag kan finna av de båda talare, som här uppträtt till försvar för utskottets ståndpunkt, så ha de två argument för avslag å Kungl. Maj:ts framställning. Herr Bengtssons i Norup argument är, att ekelesiastikministern och intendenten på Nationalmuseum äro nya. Jag hemställer till kammaren, om man kan tycka att detta skäl är tillräckligt välgående. Herr Björck har ett annat argument. Han påstår, att visserligen behöves en konservator på denna gravry- och handtekningsavdelning, men å andra sidan säger han, att man kan lära upp en av de andra vaktmästarna till att förrätta denna syssla.

Jag tror kammaren bör bifalla Kungl. Maj:ts proposition, såvida icke herr Björck är i stånd att bevisa, att det verkligen finns någon som kan läras upp till dessa befattningar. Det är icke bara fråga om att det finnes en människa, utan också att denna skall ha vissa förutsättningar. Och så länge vi icke fått veta detta, så tror jag det är klokast av kammaren att bifalla reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 15) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 A, bifaller den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 79 ja mot 70 nej, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Ang. ny vaktmästarebefallning vid nationalmuseum.
(Forts.)

Punkterna 16—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41, angående anslag till resestipendier åt prästmän.

Ang. resestipendier åt prästmän.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkten 41 av förevarande huvudtitel hemställde utskottet, att riksdagen måtte till resestipendier åt prästmän under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 16,000 kronor.

Uti en vid punkten fogad reservation hade herrar *Kvarnzelius, Ollas A. Ericsson, Widell, C. G. Ekman, Nilsson* i Bonarp, *Nilsson* i Landeryd och *Erlansson* förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till resestipendier åt prästmän under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag å 12,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Nilsson* i Bonarp: På denna punkt, i fråga om resestipendiernas höjande, står kammaren inför en ganska stor ekonomisk fråga. Den återkommer i detta betänkande på ytterligare sex ställen.

Jag vill nu nämna, att liknande ärenden varit föremål för andra kammarens avgörande vid ett par föregående tillfällen, och då har, såvitt jag kan erinra mig, en höjning av det förutvarande stipendiebeloppet skett med 100 procent. Skulle det nu vara så, att dessa fall vore prejudicerande, så att frågan därmed skulle vara i princip avgjord, är det uppenbart, att man även på denna punkt borde fördubbla stipendiebeloppet och alltså höja det med 100 procent. Men saken tycks icke böra betraktas på detta vis — åtminstone var detta icke statsutskottets mening — ty när frågan där förelåg till avgörande, var det visserligen känt, att kammaren redan fattat beslut i liknande ärenden vid ett par föregående tillfällen, men denna omständighet ansågs icke rent principiellt sett böra vara avgörande, utan man uttalade i stället den uppfattningen, att frågan om resestipendierna skulle prövas från fall till fall. Vid den prövning, som frågan sålunda i detta sammanhang underkastades kunde icke enighet vinnas inom statsutskottet. I likhet med övriga reservanter får jag

Ang. rese-
stipendier åt
prästmän.
(Forts.)

säga, att en förhöjning av *femtio* procent i fråga om dessa stipendier väl torde kunna anses såsom tillfyllestgörande. Vi få nämligen taga i betraktande, att en förhöjning över hela linjen med 100 procent medför ekonomiska konsekvenser av betydande räckvidd. Det är just med hänsyn till dessa omständigheter, som man hållit före, att en begränsning bör göras, och att man sålunda icke i oträngt mål skulle vara med om en dylik förhöjning.

Jag vill nämna, att vid en följande punkt är det även från reservanternas sida ifrågasatt, att en höjning av 100 procent skall ske, men i förevarande fall ha vi, som sagt, ansett att 50 procent räcka till.

Reservanterna yttra sig om denna sak på följande sätt:

»Erinras må nämligen om de i vissa länder rådande till synes ganska stabila valutaförhållandena, vilka föranleda, att resekostnaderna, efter omvandling från svenskt mynt ställa sig lägre än förut. Denna omständighet torde visserligen uppvägas av de å andra håll av penningvärdet föranledda, ökade kostnaderna. Men vid ett allsidigt hänsynstagande till nyssnämnda förhållande och med beaktande av nödvändigheten att icke i oträngt fall stegra statsutgifterna, synes en ökning av anslaget med 50 procent vara väl motiverad.»

Med anledning härav göres den hemställan, »att riksdagen må till resestipendier för prästmän under de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag å 12.000 kronor».

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det är, som den föregående ärade talaren nämnde, nu icke fråga om huruvida man bör taga ställning till spörsmålet om förhöjning av stipendier i stort, utan det är bara fråga om att taga ställning till denna sak, i den mån det rör den åttonde huvudtiteln. Det erinrades om, att riksdagen förut vid ett par tillfällen gått med på 100 procents förhöjning. Ja, de tre övriga avdelningarna inom statsutskottet ha haft liknande ärenden om hand, och i fråga om alla dessa tre avdelningar har utskottet utan meningsskiljaktighet tillstyrkt dylik förhöjning, vilken också båda kamrarna i två fall ha godkänt — i det tredje fallet tillstyrktes förslaget så sent som i går.

Det är nu bara fråga om, huruvida i förhållande till de representanter, det där gällde nämligen domare i det ena fallet, militärer i det andra och läkare i det tredje, representanterna för undervisningsväsendet och folkbildningen i detta land, böra ställas i en sämre ställning. Det måste erkännas att det kostar lika mycket för dessa bildningens representanter att resa utomlands både i fråga om biljettpreis och om utgifterna för att bo och leva på hotell, som för de kategorier, jag nyss nämnde.

Jag tycker det rentav skulle vara ovärdigt, om riksdagen här skulle följa reservanternas. Det skulle inför utlandet se ut som om den svenska riksdagen satte representanterna för bildningen och undervisningsväsendet på ett lägre plan rörande tillgodoseendet av det viktiga kravet att skaffa folk vidgade vyer och möjligheter i det som

överhuvud rör sig i närvarande tiden, då så att säga allt börjar på nya linjer.

Jag hoppas, att denna kammare vill slå vakt om folkbildningen och nu bevilja lika höga stipendier, som kammaren förut tilldelat andra kategorier, nämligen domare och militärer.

Jag kan aldrig tänka mig, att man på denna punkt, därför att det gäller präster, skulle anse, att det icke är behöfligt att dessa komma ut och finge litet vidgade vyer och erfarenhet om vad som rör sig i tiden.

Det har vidare talats om de växlande kurserna på penningemarknaden, och sagt, att den är så låg, att penningarna skola räckta mycket väl till ändå. Ja, det beror på, vart man reser. Reser man västerut tror jag icke detta påstående håller streck. Och vem har för övrigt alldeles klart för sig vilken kurs som finnes år 1921?

Här gäller det i princip hela åttonde huvudtiteln. Skulle kammaren på denna punkt gå reservanternas till mötes, så blir det en följd, att den avslår förhöjda stipendier även på andra punkter. Jag säger än en gång, att jag inte kan tänka mig, att den svenska riksdagen vill ställa folkbildningens representanter på ett lägre plan än militärer, domare och läkare.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman, mina herrar! Den förre ärade talaren slutade sitt anförande med att säga, att om man nu satte resestipendierna till 50 procent högre än förut, så skulle därmed vara gjort ett generellt uttalande för alla stipendier på åttonde huvudtiteln. Men att detta är icke riktigt, det vet ju herr Bengtsson. I mitt första anförande tillät jag mig framhålla, att icke någon reservant gått generellt på 50 procent ökning. I punkt 206, där det gäller resestipendier åt lärare vid folkundervisningen, ha reservanternas gått på en ökning av 100 procent. Man ser sålunda redan därutav, att det icke är fråga om någon generalisering eller att ställa stipendiaterna på denna huvudtitel sämre än andra, men man har ansett, att en prövning i varje särskilt fall bör och kan leda till en viss skiljaktighet. Och när man, som sagt, i vissa fall efter skedd prövning går på 100 procent, så är det icke berättigat av den ärade talaren, att säga att vi, som reserverat oss i denna punkt, vilja ställa undervisningens målsmän sämre i detta avseende än militärer och domare m. fl. Det är icke förhållandet, men det gör sig kanske bra att säga detta inför kammaren att man favoriserar militärerna, så har emellertid icke skett.

Herr talman! Jag tillåter mig att vidbliva det yrkande, som jag tidigare haft.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman! Då det gäller att taga ställning till frågan om resestipendiernas belopp på denna huvudtitel, förefaller det mig mycket naturligt att utgå ifrån, vad som skett i fråga om föregående huvudtitlar. Det är då anmärkningsvärt, att flertalet av de reservanter, som yrka på en ökning å allenast 50 procent, suttit på utskottets avdelningar, vilka redan förut behandlat liknande

Ang. rese-
stipendier åt
prästmän.

(Forts.)

Ang. rese-
stipendier åt
prästmän.
(Forts.)

stipendieärenden, och därvid tillstyrkt en motsvarande ökning, som nu avstyrkes. Det har redan talats om domarna. Jag kan tillägga, att resestipendierna för veterinärer höjts från 1,200 till 2,400 kronor, för provinsialläkare från 2,500 till 5,000 kr., för läkare vid länslasarettan från 1,500 till 3,000 kr. samt för tuberkulosläkare från 2,000 till 4,000 kr., och i går tillstyrkte utskottet, utan att någon hade något att invända däremot, motsvarande förhöjning i fråga om de militära stipendierna.

Under dessa förhållanden är det väl ganska oresonligt att på åttonde huvudtiteln, därför att den händelsevis upptager rätt många reseanslag, vilka förvisso äro väl behövlige, gå en annan väg och medgiva mindre förhöjningar av understödets belopp.

Det är också en annan synpunkt, som bör framhållas och som bör tas fasta på vid detta avgörande och det är, när de nu utgående beloppen ursprungligen fastställdes. I föreliggande fall har anslaget utgått sedan 1908 med 8,000 kr., och alltså i tolv år kvarstått oförändrat. Då är det väl icke orimligt att, med hänsyn till vad som inträffat under dessa mellanliggande år, fastställa ett dubbelt så högt belopp för framtiden.

Jag instämmer slutligen i vad herr Bengtsson i Norup anförde rörande behovet av resestipendier för nu ifrågakvarande ändamål och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Herr Bengtsson i Norup och herr Björck ha såsom skäl för sitt yrkande om bifall till utskottets förslag särskilt framhållit de stipendier, som utgå till militärer och domare. Jag vill i anledning av detta säga, att det givetvis är helt andra omständigheter, som påverka stipendiernas belopp beträffande militärer och domare. Vi veta ju, att i vårt land pågår en försvarsreform med en mycket vidlyftig utredning hur vårt försvarsväsen skall omorganiseras under den allra närmaste framtiden. Att man då, när det gäller förslag till utarbetande av en sådan reform, givetvis bör ta hänsyn dels till erfarenheterna på grund av världskriget, dels till de omständigheter, som förefinnas i andra europeiska länder, samt att man då behöver rätt avsevärda stipendier, för att militärerna skola kunna tillgodogöra sig erfarenheter utifrån, är alldeles självklart.

Beträffande domarekåren pågår utarbetandet av en ny processreform, och det är givet, att även detta spelar in härvidlag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, och jag är alldeles förvissad om att, i fall den bifalles, ändamål, som i densamma avses kunna till fullo tillgodoses i den utsträckning det är behövt och lämpligt.

Herr Waldén: Herr talman! Det skäl, som den siste ärade talaran anförde för att riksdagen i särskilda fall gått med på en större höjning av resestipendierna på vissa områden, finner jag icke bärande såsom motiv för att icke göra en liknande förhöjning i nu föreliggande fall. Han säger nämligen, att man beviljat dessa stipendier åt domare

m. fl., därför att på dessa områden äger en nydaning rum, och om jag fattat honom rätt, har detta varit motivet för en höjning av stipendierna därvidlag.

Jag vill då erinra om att även på det rent kulturella området nydaning i vårt land försiggår just nu i mycket hög grad. På undervisningens område stå våra praktiska ungdomsskolor under utbyggnad här i landet, och för detta ändamål behöver man inhämta erfarenhet från andra länder, och därför böra resestipendier icke blott utgå i samma utsträckning som förut utan om möjligt i ännu större utsträckning. Detta tycker jag är synnerligen vägande skäl för att, när det gäller resestipendier även på denna huvudtitel, bifalla vad utskottet generellt föreslagit. Det är ju så, att några resestipendier av nu förevarande slag icke utgått åtminstone under de fyra år kriget pågått, och även av den anledningen är det skäl i att man utökar resestipendierna, så att de om möjligt kunna utdelas i större antal än före kriget.

Då man åberopar sig på valutaskillnaden och dess inverkan, så att man på grund därav skulle kunna uppehålla resestipendiernas antal i samma utsträckning som förut, håller detta icke streck, därför att det är icke endast till Tyskland, där det ju finnes en synnerligen låg valutakurs, som dessa stipendier komma att resa, utan även till sådana länder, där det är en högre valutakurs än hos oss. När därför reservanterna säga, att det är stabila valutaförhållanden, som man kan bygga på i detta avseende, är det fullständigt fel. Hur länge dessa låga valutakurser stå, veta vi ju icke, och i varje fall utjämnas desamma av betydligt högre kostnader och biljettpris, när stipendiaterna skola resa ut.

Jag finner det därför rimligt, att man går med på en höjning av *allmänhet* 100 procent av resestipendierna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 41) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 78 ja mot 74 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Ang. rese-
stipendier åt
prästmän.

(Forts.)

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Punkterna 43 och 44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. statsbidrag till avlönande av kantorer m. fl.

Härpå föredrogs *punkten 45*, angående statsbidrag till avlönande av kantorer m. fl.; och yttrade därvid:

Herr Moberger: Herr talman! Det var med stor tillfredsställelse, som jag i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag fann, att det i år skulle komma en proposition rörande ordnandet av avlönings- och tjänstgöringsförhållandena för den talrika klockare- och organistkåren, vars löner och tjänstgöringsförhållanden hittills varit synnerligen otillfredsställande. Nu har emellertid redan en månad förflutit efter den ordinarie propositionstidens utgång, och ingen proposition har ännu avhörtts. Det är då helt naturligt, att det hos dem som beröras av denna frågas lösning uppstått en viss oro, hur denna fråga skall kunna ordnas vid denna riksdag. Det måste anses vara synnerligen önskvärt, att vi få en proposition i denna sak till innevarande års riksdag, dels därför, att det här föreligger ett sådant starkt behov i och för sig att få dessa förhållanden ordnade, dels därför att frågan varit under utredning ända sedan år 1908, då ett första kommittéutlåtande i denna fråga avlämnades, sålunda för tolv år sedan.

Vidare är det att märka, att kyrkomötet sammanträder i år, och även ur den synpunkten vore det synnerligen önskvärt, om frågan kunde avgöras av innevarande års riksdag, så att den kunde föreläggas årets kyrkomöte.

Jag vill med anledning härav rikta en vördsam hemställan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, huruvida det icke vore möjligt att få denna fråga förelagd för innevarande års riksdag.

Herr Berggren instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet Olsson: Herr talman! Med anledning av herr Mobergers förfrågan måste jag tyvärr säga, att någon proposition i frågan inte kommer att framläggas för innevarande års riksdag. Frågan har mognat till full aktualitet i så måtto, att alla, som borde höras i densamma, också blivit hörda, men när man hade att överväga, huruvida omständigheterna verkligen voro sådana, att man vid denna sena timme i riksdagens arbete skulle kunna komma fram med en proposition av så stor räckvidd, så drog man sig.

Detta är anledningen till att mitt svar på denna direkta förfrågan inte kan bli något annat än det jag nu avgivit. Jag finner det mycket beklagligt för en kår, som så länge fått vänta på ett rationellt ordnande av sina ekonomiska förhållanden, men det kan nu inte hjälpas.

Herr P E R S S O N i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Sedan nu herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet förklarar, att till följd av den långt framskridna tiden den i statsverkspropositionen utlovade propositionen angående lösning av denna fråga icke kommer att föreläggas riksdagen i år, äro ju förhoppningarna för dessa befattningshavare att få denna fråga avgjord innevarande år definitivt krossade. Jag vill för min ringa del icke uttala något klander mot herr statsrådet för det nu lämnade svaret. Jag förstår mycket väl, att det icke kan vara något nöje för Kungl. Maj:t att nu, när det endast återstår fjorton dagar till den dag, då riksdagen bort vara slut, framlägga någon proposition i ämnet, men jag tycker samtidigt, att den omständigheten, att vi under innevarande år ha kyrkomöte, borde vara ett tungt vägande skäl att låta frågan komma före till riksdagens prövning innevarande år, även om det måste ske, då riksdagen står inför sin upplösning.

Jag vill understryka vad herr Moberger nyss uttalade och ber nu endast att liksom herr statsrådet få uttala ett beklagande av, att detta ärende icke kunnat bli föremål för behandling vid innevarande års riksdag. Jag vill emellertid hoppas, att detta uppskov icke skall bli något uppskov på obestämd framtid, ty det finnes väl knappast några befattningshavare i vårt land, för vilka en löneroglering är så angelägen som för kantorerna, för många av dem är ordet svältlön ett milt uttryck.

Jag har, herr talman, givetvis intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

Punkterna 46—48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkten 55, angående förhöjd avlöning åt professorn i arkitektur vid konsthögskolan m. m.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkten 54 av förevarande huvudtitel hemställde utskottet, att riksdagen måtte

a) höja den i staten för akademien för de fria konsterna under avdelningen konsthögskolan uppförda avlöningen åt en professur i arkitektur från nuvarande 6,400 kronor, därav 4,400 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar, jämte ett ålderstillägg å 600

*Ang. statsbi-
drag till av-
löning av
kantorer m. fl.*

(Forts.)

*Ang. förhöjd
avlöning åt
professorn i
arkitektur vid
konsthög-
skolan m. m.*

Ang. förhöjd
avlönning åt
professorn i
arkitektur vid
konsthög-
skolan m. m.
(Forts.)

kronor till 7,500 kronor, därav 5,000 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar, jämte ett ålderstillägg å 600 kronor:

b) höja det under samma avdelning upptagna arvodet till en lärare i etsning från nuvarande 2,400 kronor till 5,000 kronor;

c) med uteslutande av den under samma avdelning uppförda anslagsposten: Biträden vid avdelningen för etsning, å 400 kronor, uppföra ett arvode å 2,000 kronor till en tryckare, tillika etsnings-skolans tekniska biträde;

d) med uteslutande av den under samma avdelning uppförda anslagsposten å 400 kronor till underhåll och reparation av materiellen m. m. vid etsningsavdelningen, höja den i staten för akademien under rubriken diverse anslag upptagna anslagsposten till belysning, undervisningsmaterieU m. m. från nuvarande 8,000 kronor till 9,000 kronor; samt

e) för genomförande av nu nämnda förändringar i akademiens stat höja det ordinarie bestämda anslaget till akademien från dess nuvarande belopp, 69,825 kronor, med 4,900 kronor till 74,725 kronor samt det ordinarie reservationsanslaget till akademien, nu 33.100 kronor, med 1,000 kronor till 34,100 kronor.

Vid denna punkt var emellertid fogad reservation av herrar *Nilsson* i Bonarp, *Waldén*, *Bengtsson* i Norup, *W. Bäckström*, *Erlansson*, *Björck* i Jönköping och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad den avsåge lönereglering för professorn i arkitektur vid konsthögskolan:

b) -----

c) -----

d) -----

e) för genomförande av nu nämnda förändringar i akademiens stat höja det ordinarie bestämda anslaget till akademien från dess nuvarande belopp, 69.825 kronor, med 3,800 kronor till 73.625 kronor samt det ordinarie reservationsanslaget till akademien, nu 33.100 kronor, med 1.000 kronor till 34.100 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Waldén*: Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation, i vilken jag instämt, och jag skall nu be att få framlägga de skäl, som föranlett mig att ansluta mig till reservanterna. I motsvarande punkt i statsverkspropositionen föreslår Kungl. Maj:t, att professorn i arkitektur vid konsthögskolan skall uppflyttas från nuvarande löneklass, 6,400 kronor till 7,500 kronor, alltså upp i den klass av professorer, som ha den högsta avlöningen.

Jag vill gärna erkänna, att det kan finnas vissa skäl för en sådan uppflyttning, men jag har för min del liksom de övriga reservanterna ansett, att det icke är lämpligt att nu vidtaga denna omflyttning av våra professors löneförhållanden, som nu är ifrågasatt. Samma sak gäller, när vi komma till en annan punkt, nämligen beträffande farmaceutiska institutet, där det också föreslås en liknande omreglering

av lönerna. Anledningen till att vi reserverar icke ansett oss kunna vara med om att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i föreliggande punkt är den, att alla våra högre ämbets- och tjänstemän och även professorerna nu stå inför en löneroglering, och då bör det närmare klarläggas, vilka professorer, som böra uppföras i högre löneklass och vilka som böra stå kvar i den lägre. Om vi nu gå med på att flytta upp denna professor i arkitektur i högre löneklass, så blir följden den, att övriga professorer, som ha lägre lön, komma med samma krav, och detta innebär ett föregripande av den utredning, som först bör äga rum, innan vi företaga en sådan reglering.

Det är väsentligen av detta skäl, som vi reserverar icke ansett oss kunna gå med på en löneroglering. Det blir, som sagt, ett föregripande av den allmänna löneroglering, som förestår. Då det väl icke kan dröja alltför länge, innan resultatet av denna utredning föreligger, så bör man väl kunna vänta till dess, innan man företar en omläggning av nuvarande professorslöner.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. vid punkt 55 avgivna reservationen.

Herr Nilsson i Bonarp instämde häruti.

Herr Nilsson i Landeryd. Herr talman! Den föregående talaren och hans medreserverar framhålla såsom skäl för sitt avslagsyrkande beträffande Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, att ett antagande av detsamma skulle föregripa den blivande utredningen angående professorernas gruppering på löneskalan. Med anledning härav vill jag framhålla, att redan nu professorerna vid Tekniska Högskolan tillhöra samma lönegrad som professorerna vid universiteten. Vad nu denna professor vid konsthögskolan beträffar, så mottager han alumner från Tekniska Högskolan. De unga män, som skola åtnjuta undervisning av ifrågavarande professor, komma alltså från Tekniska Högskolan, där de förut fått sin utbildning av professorer med högre avlöning än den professor, hos vilken de skola fortsätta sina studier. Detta bevisar väl tydligt, att denna professor vid konsthögskolan bör stå i samma ställning som professorerna vid Tekniska Högskolan.

Nu kan jag icke underlåta att i samband med dessa, i förbigående beröra den fråga, som behandlas i punkt 143 angående professorerna vid farmaceutiska institutet. Beträffande dessa professorer har ju lönerogleringskommittén yttrat sig och tillstyrkt, att de skola uppflyttas till samma lönegrad, som den här ifrågavarande professorn.

När löneroglering sist företogs beträffande dessa professorer, tillstyrkte lönerogleringskommittén att såväl den nu förevarande professorn som professorerna vid farmaceutiska institutet skulle bli jämställda med professorerna vid Chalmerska institutet, Skogshögskolan, Veterinärinstitutet m. fl. Emellertid hava förslag förelagat vid 1912 och 1913 års riksdagar angående uppflyttning av professorerna vid Skogshögskolan och Statens skogsförsöksanstalt. Då det gällde dessa professorer, avstyrkte lönerogleringskommittén uppflyttningen, men trots detta gick riksdagen med på en uppflyttning av dem till jämn-

Ang. förhöjd
avlönning åt
professorn i
arkitektur vid
konsthög-
skolan m. m.

(Forts.)

ställdhet med professorerna vid universiteten. Sedermera har riksdagen också gått med på en uppflyttning av lönerna för professorerna vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbrukets område och vid Veterinärinstitutet. Det är självklart, att då riksdagen tidigare beslutat uppflyttning av de tjänstemän, jag nu nämnde, blir det en given konsekvens av detta, att man också bifaller Kungl. Maj:ts föreliggande förslag.

Nu skall jag be att få säga några ord till svar på den föregående talarens uttalande, att detta skulle föregripa löneregleringskommitténs arbete. Jag är alldeles förvissad om att professorerna måste grupperas i olika lönegrader, att vid den genomgripande lönereglering, som förestår, man måste taga den frågan under omprövning, och att då icke alla de sist nämnda grupperna av professorer kunna göra befogat anspråk på att få stå kvar på samma lönegrad som universitetsprofessorerna, utan att en rationell uppdelning måste ske. Men man kan väl icke förutsätta, att vid denna lönereglering de här ifrågavarande professorerna skulle få lägre lön än den, som genom uppflyttningen här föreslås. Således kan enligt mitt förmenande ett beslut, sådant som det här av Kungl. Maj:ts föreslagna, icke anses innebära ett föregripande av den föreliggande utredningen, så att det skulle behöva hindra en rationell lösning av lönefrågan i denna del. Man kan ju säga att det förestår en snar lönereglering, och då skall man icke förhastiga sig beträffande detta. Men ifall en professor under tiden, innan denna lönereglering träder i kraft, kommer i tur att avgå och skall få pension, kan ett sådant beslut som detta ha en ganska stor betydelse för honom under hela hans återstående livstid.

Jag ber, herr talman, att med dess få ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Den föregående ärade talaren nämnde, som att riksdagen redan höjt upp i högre löneklass lärarna vid skogshögskolan, statens skogsförsöksanstalt, veterinärinstitutet och centralanstalten för försöksväsendet på jordbrukets område. Ja, det är följden av att man så att säga naggar i kanterna och flyttar upp utan system. Men det är givet, att ha vi en gång kommit dit, kan det icke gärna diskuteras, huruvida de skola flyttas ned igen. Då herr Nilsson i Landeryd såsom medlem av löneregleringskommittén säger, att han är övertygad om att kommittén i en blivande lönereglering kommer att uppflytta dessa professorer, kan ju det vara herr Nilssons åsikt, men det är icke säkert, att det är hela kommitténs.

Därför är det bäst, att under sådana förhållanden icke föregripa kommitténs arbete. Vi äro på det klara med att det kommer att bli två olika professorsklasser, och då en sådan reglering förestår, är det ju bäst att vänta och låta kommittén uppdelade dem i de klasser, där de anses tillhöra. Sedan får riksdagen närmare pröva saken. Vi ha ju även ett yttrande från löneregleringskommittén sedan gammalt att stödja oss på.

Jag yrkar därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan i denna punkt.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr Bengtsson i Norup påstår, att jag i mitt förra anförande skulle ha sagt, att dessa professorer vid den slutliga löneregleringen skulle komma att uppflyttas. Han menade väl, att jag skulle ha uttryckt mig så, att de skulle uppflyttas till jämställighet med universitetsprofessorerna.

Ang. förhöjd
avlönning åt
professorerna i
arkitektur vid
konsthög-
skolan m. m.

(Forts.)

Det har jag icke gjort, utan jag har framhållit, att jag är övertygad om att de vid en blivande lönereglering komma att få minst så hög lön, som de få, om man nu bifaller Kungl. Maj:ts förslag och att detta alltså från lönesynpunkt icke kan anses på något sätt föregripa den blivande utredningen.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman! Jag har föranletts att begära ordet av vad herr Nilsson i Landeryd anförde. Han säger, att man skulle taga tekniska högskolan till jämförelsepunkt i denna fråga. Emellertid förelåg precis samma anledning, då ärendet sist prövades år 1911. Även då hade tekniska högskolan fått sin nya lönereglering, och även då gällde det en uppflyttning av denna professur till samma nivå som tekniska högskolans. Men då sade löneregleringskommittén, att den icke ville vara med om att införa en ny lönetyp vid konsthögskolan. Efter min mening föreligger samma starka skäl nu emot förändringen. Därtill kommer det olämpliga uti att, då man står i begrepp att genomföra en ny *definitiv* lönereglering, plocka upp *en* professur och låta övriga av samma typ stå kvar.

Vad beträffar herr Nilssons i Landeryd uttalande, att vid den blivande löneregleringen denne professor i varje fall skulle få minst lika hög lön som han skulle få, om Kungl. Maj:ts förslag nu bifölles, gäller ju detta i precis lika hög grad om de återstående andra-gradsprofessorerna vid Chalmerska institutet, Ultuna och Alnarp, överlärarna vid gymnastiska centralinstitutet, vilkas löner blevo reglerade förra året, och några andra. Samma skäl föreligger givetvis även att flytta upp dem. Då man emellertid icke låter skälet vara avgörande i dessa av mig åberopade fall, kan man knappast säga, att det är rättvist att vid denna riksdag genomföra en *partiell* förändring och flytta upp *vissa* professorer i en högre klass. Och ännu mindre kan ett sådant tillvägagångssätt vara nyttigt eller lämpligt, då man utgår ifrån, att de »upphöjda» redan vid nästa riksdag skola degraderades igen. Jag tycker icke för min del, att det är någon logik i ett sådant resonemang.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr L u b e c k: Herr talman! Jag vill icke lägga mig i den meningsskiljaktighet, som uppstått ur löneregleringssynpunkt, utan jag vill endast framhålla, att den professur, det här gäller, är en synnerligen krävande sådan ur såväl konstnärlig som teknisk synpunkt. Denne professor har nämligen till uppgift att utbilda våra arkitekter på stadiet efter det de komma ifrån tekniska högskolan, resp. Chalmerska institutet. Staten har också förmånen att på denna plats nu äga en person, som ur såväl konstnärlig som praktisk synpunkt är allmänt erkänd såsom en synnerligen framstående man.

Ang. förhöjd avlöning åt professorn i arkitektur vid konsthögskolan m. m.
(Forts.)

Jag antar, att herrarna veta, vem som nu bekläder befattningen, och vilken insats, han gjort i fråga om utvecklingen av landets byggnadskonst. Den uppskattning, som skulle ligga i att riksdagen beviljade denna löneförhöjning, tror jag är så mycket värd, att man icke bör lägga allt för mycken vikt vid löneregleringssynpunkterna, helst som ingen förnekat, att det är ofantligt svårt att anställa riktiga jämförelser mellan vad förevarande professor är värd i jämförelse med en professor t. ex. vid Alnarp eller annorstädes, i den lägre lönegruppen.

Då man tar i betraktande de skäl, Kungl. Maj:t och statsutskottets majoritet anfört för sina ståndpunkter, tror jag man finner, att riksdagen gjorde klokt i att bifalla utskottets hemställan.

Med herr Lübeck förenade sig herrar *Sköld*, *Lithander* och *Kjellberg*.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Herr Lübeck säger, att denna professur är synnerligen krävande, och det har ju ingen förnekat, men det kan nog påvisas på många andra områden.

För övrigt vill jag endast upplysa om att det är samma man på denna post nu, som då riksdagen prövade frågan 1911, och jag kan icke finna, att några särskilda omständigheter tillkommit sedan dess. Han får väl vänta, till dess den stora utredningen kommer, och då får riksdagen taga ställning till saken.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 55) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 A, bifaller den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 85 ja mot 70 nej, vid vilken utgång kammaren således, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 56.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 57.

Lades till handlingarna.

Punkten 58.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkten 60, angående ordinarie anslaget till kungl. operan.

Med biträdande av Kungl. Maj:ts uti punkten 59 av förevarande huvudtitel därom gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte höja det ordinarie anslaget till kungl. operan, nu 60,000 kronor, med 90,000 kronor till 150,000 kronor.

*Ang. anslag
till kungl.
operan.*

Efter föredragning av punkten, anförde:

Herr L ö v g r e n i Nyborg: Herr talman! I förevarande punkt föreslår utskottet en ändring av anslaget till Kungl. Operan, d. v. s. en höjning från nu 60,000 kronor med 90,000 kronor till 150,000 kronor. Nu framgår det emellertid av statsrådsprotokollet över detta ärende, att, samtidigt med denna förändring, Kungl. Maj:t skulle befrias från en bidragsskyldighet på 60,000 kronor. Den ökning, som Kungl. Operan på detta sätt får, är då endast 30,000 kronor. Nu anser jag detta vara en alldeles oriktig väg att ge Kungl. Maj:t dyrtidstillägg. Behöver Konungen ett dyrtidstillägg, får han väl komma på vanligt sätt och icke en sådan bakväg.

Jag tillåter mig därför yrka, att riksdagen må höja det ordinarie anslaget till Kungl. Operan, nu 60,000 kronor, med 30,000 kronor till 90,000 kronor.

Herr W a l d é n: Herr talman, mina herrar! Det förhåller sig så, som den föregående ärade talaren påpekade, fast det ej är Kungl. Maj:t utan Konungen personligen, som här slipper ifrån det anslag, som sedan många år utgått från hans personliga kassa till operan. Nu har emellertid ansetts vara lämpligt, att riksdagen själv övertager denna utgiftspost. Jag tycker för min egen del, att det är bäst samt att riksdagen och staten värdigast, att man från riksdagen direkt understöder den kulturella verksamheten på detta område.

Utän att vilja upptaga vidare debatt på denna punkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr H a m r i n: Herr talman! Det är möjligt, att jag icke för min ringa del hade haft något att invända mot det slut, som utskottet här kommit till och som ju utgör ett tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t begärt; men då man försöker motivera detta på det sätt, som den föregående ärade talaren gjorde, måste jag för min del reagera däremot.

Ang. anslag
till kungl.
operan.
(Forts.)

Om herrarna hade tillfälle läsa vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anför i 1920 års tilläggsstat under sjunde huvudtiteln, skulle herrarna finna, att motiveringen för den förändring, som här föreslagits, är en helt annan än den som den ärade talaren ville göra gällande. Förändringen är nämligen motiverad därav, att det gäller att bereda operan tillfälle att uppföra skådespel, till vilka särskilt arbetarklassen skulle få tillträde mot billig avgift. Såsom villkor för det förhöjda anslaget förutsätter emellertid finansministern att, icke Kungl. Maj:t, utan Konungen personligen skulle befrias från den kontrakterade skyldigheten att utgiva 60,000 kronor per år. Det är sålunda på det sättet, att operan får icke 90,000 kronor mera, som det åtminstone vid hastigt genomläsande av handlingarna kunde synas, utan operan får i själva verket endast 30,000 kronor mera.

Nu skulle jag för min del vilja säga det, att om det föreligger några särskilda omständigheter att höja anslaget för operan, så bör ju detta ske, men om det å andra sidan finnes anledning att taga i övervägande, huruvida inte anslaget till hovförvaltningen också behöves höjas, så bör regeringen, framförallt den departementschef, som har detta ärende under sin handläggning, verkligen med öppet visir gå fram och begära sådana förändringar under första huvudtiteln.

Jag har, herr talman, ej kunnat underlåta att framhålla detta, även om jag vet, att jag här berör ett synnerligen ömtåligt ämne. Det gäller ju i själva verket en utgift av 60,000 kronor å ordinarie stat för 1921 och ytterligare 60,000 kronor, som finnas uppförda, som redan antytts, under sjunde huvudtiteln å 1920 års tilläggsstat.

Jag skulle samtidigt härmed vilja erinra därom, att riksdagen redan på ett mycket egendomligt sätt beviljat ungefär samma belopp under första huvudtiteln, där under loppet av flera år utgått ett anslag, jag minns inte vad rubriken heter, men jag tror det var »bränsle, lyse» eller något sådant, som varit fixerat just till 60,000 kronor. Det har varit ett förslagsanslag, betecknat »förslagsanslag, högst». Nu har riksdagen i år på statsutskottets hemställan strukit det där lilla ordet »högst», och sålunda utgår här ett belopp, som jag tror, man icke överdriver, om man säger, att det uppgår jämväl till 60,000 kronor. Sammanlägger jag dessa båda belopp på tilläggsstaten för i år och för 1921 års ordinarie stat, kommer jag upp till siffran 240,000. Jag anser, att det icke bör lämnas alldeles obeaktat, så att man för framtiden icke skulle finna ett enda spår av dessa egendomliga transaktioner vare sig i utskottsutlåtandet eller i kammarens protokoll.

Jag skulle vilja tillägga ytterligare: Huruvida hade det egentligen kommit att ställa sig, därest det varit en högerregering, en finansminister tillhörande högern, som hade velat använda sig av detta sätt för att bringa upp en utgift eller tillgodose en viss huvudtitel? Jag föreställer mig, att det då skulle väckt mycket stor opposition just från det håll, där man nu tillstyrker riksdagen att antaga detta förslag.

Jag har, herr talman, med detta velat opponera mig mot själva tillvägagångssättet utan att i ringaste mån vilja göra några invändningar mot vare sig förhöjningen av anslaget i vad avses 30,000 kronor till operan, eller vad gäller ett eventuellt förslag att höja anslagen under första huvudtiteln, det sista så mycket mindre som man ju nästan kan förutse, att riksdagens och regeringens bristande initiativ på detta område möjligen kan komma att gå ut över den lägre personalen, som behöves vid förvaltningen och upprätthållande av hovstaten och vid tillsynen av det som tillhör staten i den stora byggnad som ligger här snett intill.

Jag vill, herr talman, sluta med det jag började, nämligen att säga, att jag möjligen icke skulle reagerat om icke detta bragts på tal, men då så är fallet, har jag ej kunnat underlåta framhålla dessa båda synpunkter, och härmed ber jag också att få ansluta mig till det yrkande, som blivit gjort av herr Lövgren i Nyborg.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Det är av helt naturliga skäl icke mitt fel, att behandlingen av huvudtitlarna skett på det sättet, att åttonde huvudtiteln går före sjunde huvudtiteln. Om sjunde huvudtiteln hade varit färdigberedd och gått före, så vill jag ifrågasätta, om det hade varit riktigt, som den siste ärade talaren nu sökte göra gällande, att statsrådet har haft för avsikt att föra riksdagen bakom ljuset i föreliggande fråga.

I den framställning, som inkommit från Kungl. teatern, begäres 150,000 kronor i stället för 60,000 kronor i statsanslag, för att densamma skulle sättas i tillfälle att kunna giva flera billighetsföreställningar. Vid behandlingen av denna framställning har jag tillåtit mig fästa riksdagens uppmärksamhet på ett enligt min uppfattning icke lämpligt avtal som år 1898 träffats mellan operastyrelsen å ena sidan och Kungl. Maj:t å andra sidan, i dess 13 § finnes en sådan bestämmelse, att riksdagens bidrag utgår under förutsättning, att Hans Majestät Konungen av sin civillista skall lämna 60,000 kronor. Jag har funnit, att ett sådant hälftenbruk i fråga om Kungl. teatern mellan å ena sidan Hans Majestät Konungen och å andra sidan riksdagen icke är riktigt. Jag har gått ut ifrån, att om en operaverksamhet skall upprätthållas, så skall den ej upprätthållas på det kungliga apanaget. Anser man att det kungliga apanaget är för stort, tag då 60,000 kronor därifrån och gör det så mycket mindre, men låt riksdagen vara den, som har att ordna med operan, och låt icke detta bliva en Hans Majestät Konungens sak.

Jag har därför föreslagit riksdagen, att man skulle göra en ändring, när man nu skulle giva en ökning. Det belopp, som egentligen på denna väg utgår till operan, är åtminstone för tillfället ej av så avgörande betydelse för Kungl. Operans verksamhet, utan det får väl mera betraktas såsom ett markerande av att riksdagen som sådan vill understödja denna verksamhet. Annars utgår till Kungl. operan för närvarande omkring 600,000 kronor av andra medel, som tillföras operan genom lotteridragningar och extra bidrag från intresserat håll.

Ang. anslag
till kungl.
operan.
(Forts.)

Ang. anslag
till kungl.
operan.
(Forts.)

Då talaren från Jönköping anförde vad som passerat på första huvudtiteln, så ber jag, herr talman, att få i någon mån korrigera hans yttrande därutinnan. På första huvudtiteln utgår det 50,000 kronor ordinarie, fast anslag till eldning av de kungl. slotten. Detta anslag höjdes första gången 1918 med 75,000 kronor, 1919 med ytterligare 10,000 kronor och föreslogs av mig att höjas innevarande år med ytterligare 25,000 kronor till 110,000 kronor. Under ärendets behandling av statsutskottet meddelades från hovförvaltningen, att vedkostnaderna under 1919 uppgått till 145,000 kronor utöver det ordinarie anslaget, om jag ej missminner mig. Nu har utskottet, på grund av dessa upplysningar vidtagit den åtgärden, att utskottet strukit ordet »högst»; genom denna anordning har medel beretts att täcka den verkliga bränslekostnaden utan att ändra anslagets slutsumma. Nu vill jag erinra om att vid de kungl. slotten finns det statsegendom för omkring tre miljoner kronor, lågt taget, som enligt min uppfattning skulle vara utsatt för att mer eller mindre förfaras, om man inte höll dessa byggnader vederbörligen uppvärmda.

Jag har därför gått ut ifrån att detta anslag är ett anslag, som direkt påvilar statsverket. Och från den synpunkten sett kan jag inte finna annat, än att riksdagen har handlat riktigt, då riksdagen godkände vad statsutskottet föreslog i berörda anslagsfråga. Skulle riksdagen ha en annan uppfattning än den jag här tillkännagivit i fråga om det nu berörda anslaget till Kungl. operan, så får ju riksdagen fatta ett annat beslut. Jag har ansett, att det var min skyldighet att se till, att den bestämmelse, som står i det nuvarande teaterkontraktets 13 §, i fortsättningen skall utgå.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Jag skulle vilja förena min stämna med deras, som här yrkat bifall till utskottets hemställan. Det gäller ju dock landets förnämsta scen för musikalisk-dramatisk konst och jag kan icke tänka mig, att Sveriges riksdag skulle vilja gå med på det avslagsyrkande, som här blivit framställt. Det torde icke vara obekant för kammaren, hur dyrt allting blivit och vilka betydligt ökade anslag som krävas för upprätthållande av all annan verksamhet. Varför skulle då icke även de kulturella intressena få vidkännas samma ökade kostnader. I detta fall gäller det ju helt enkelt en framställning, som avser möjliggörande av ett ökat antal billighetsföreställningar.

Herr talman, jag kan icke underlåta att varna mot varje försök att nedbringa de kostnader, som ifrågasatts av Kungl. Maj:t, utan hemställer i likhet med en föregående talare om bifall till utskottets förslag.

Herr B e n g t s s o n i N o r u p: Herr talman! Då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet är här närvarande, ber jag att få rikta en anmaning till honom med avseende på denna anslagsfråga, nämligen den, att då ledningen av Kungl. operan begär förhöjt anslag, han måtte tillhålla denna ledning att utnyttja de inkomst-

möjligheter, som redan finnas, innan den går och begär anslag av staten. Det förhåller sig nämligen så, att den restaurang, som finnes i operahuset, känd under namnet Operakällaren, ger enligt min uppfattning alltför liten hyra. Om man ser på de deklarationer, som innehavarna av denna restaurang under de sista åren inlämnat så visar det tydligt, att en höjning bör kunna åstadkommas. År 1915 deklarerade restauranginnehavarna tillsammans en inkomst av 259,000 kronor och för det sista året en inkomst av 228,000 kronor. Det torde alltså vara skäl i att man försöker att få upp hyran, så att operan får något mera av de stora inkomster, som den dyra Operakällaren inhöstar och därav som följd, att statsbidraget skulle kunna hållas nere.

Ang. anslag
till kungl.
operan.
(Forts.)

Herr Hamrin: Herr talman! Jag har nödgats begära ordet ännu en gång dels med anledning av det anförande, som hölls från regeringsbänken, och dels med anledning av herr Sommeliuss inlägg i diskussionen.

Om jag får börja med den sistnämnda, så vill jag påpeka för honom, att han synes alldeles ha missuppfattat situationen, sådan den för närvarande är. Det är ju på det sättet, att ett bifall till det yrkande, jag biträtt, innebär till punkt och pricka, att operan får alldeles samma anslag, som blir följden av ett bifall till statsutskottets hemställan. I båda fallen får ju operan ett anslag av 150,000 kronor. Herr Sommelius är således alldeles okunnig om vad förslaget i och för sig innebär.

Beträffande herr finansministerns anförande nödgas jag taga kammarens tid i anspråk för att litet närmare utveckla mina synpunkter på denna fråga och ställa vissa fakta mot det, som här gjordes gällande från regeringsbänken. Jag vill då först påpeka, att jag inte här har tillgänglig statsverkspropositionen i vad avser åttonde huvudtiteln. Men jag vill erinra mig, att då jag i början av riksdagen genomläste densamma, fann jag, att ecklesiastikministern hänvisade till den motivering, som finansministern anfört under sjunde huvudtiteln. Om jag inte alltför mycket misstar mig, så är det på det sättet. Nå, vad anför då finansministern som motivering för detta anslag? Jo han erinrar om att Kungl. operan den 12 december 1919 till honom ingivit en framställning om ett till 150,000 kronor förhöjt anslag, d. v. s. en förhöjning från 60,000 kronor till 150,000 kronor, »till operaverksamhetens uppehållande för att därigenom bliva satt i tillfälle att giva representationer med väsentligt billigare biljettpreiser än de vid de ordinarie representationerna gällande». Kungl. operan hemställde därför vördsamligen, »att herr statsrådet ville hos 1920 års riksdag begära ett till 150,000 kronor förhöjt årsanslag för Kungl. teatern för att möjliggöra ett ökat antal billighetsföreställningar enligt plan, som sedermera skall underställas herr statsrådets prövning». I det föregående i denna skrivelse från kungl. operan redogöra också vederbörande där för Skådebanan och dess verksamhet och framhålla behovet av att billighetsföreställningar kunna givas i större utsträckning, än vad hittills varit fallet. När man

Ang. anslag
till kungl.
operan.
(Forts.)

sedan fortsätter längre ned på samma sida i statsrådsprotokollet, så finner man där, att herr statsrådet börjar sitt eget yttrande på följande sätt: »Den ifrågasatta anslagshöjningen har till syfte att bereda operastyrelsen tillfälle att i större utsträckning än hittills anordna billighetsföreställningar. Jag är övertygad därom», säger han, »att värdet härav motsvarar den ökade kostnad för statsverket, som av operan förutsatts.» Nu förutsätter Kungl. operan, att det behövs en anslagsförhöjning av 90,000 kronor för att bereda Stockholms invånare tillträde till operan mot billigare inträdesavgifter än förut. Men herr statsrådet framlägger det i sådant skick, att operan får visst inte 90,000 kronor, utan den får, som jag redan förut betonat, en anslagsökning av endast 30,000 kronor. Jag kan inte finna annat än att det vore fullt konsekvent och riktigt att då begära ett anslag, som med 90,000 kronor hade höjt det nuvarande bidraget, det vill säga ett anslag av 90,000 kronor utöver de 120,000 kronor, som operan nu har, utgående dels från civillistan och dels under sjunde huvudtiteln — det är ju nu överflyttat till åttonde huvudtiteln.

Vidare vill jag säga, att det är alldeles obestriddigt, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet motiverar sin framställning med att det avses att bereda operastyrelsen tillfälle att i större utsträckning än hittills anordna billighetsföreställningar. Men nu kunde jag inte fatta annat, än att herr finansministern lade tyngdpunkten på att det gäller att befria civillistan från denn utgift på 60,000 kronor. Det är mot denna egendomliga transaktion, herr statsråd, som jag inte kunnat underlåta att reagera. Ty det hade ju varit möjligt för herr finansministern att framlägga ett sådant förslag för riksdagen, att den verkligen hade haft tillfälle att pröva, huruvida detta anslag skulle indragas och operan i stället ersättas för förlusten av de 60,000 kronor, som ett bifall till en sådan framställning skulle ha till följd. Då hade ju också Kungl. operan fått sina 90,000 kronor i verkligheten, de 90,000 kronor, som vederbörande där nu begärt.

Jag vill sluta med att såsom förut säga, att när frågan bragts på tal av en talare på norrlandsbänken, så har jag inte velat underlåta att fästa uppmärksamheten härpå. Ty det förfarande, som här kommit till synes, kan enligt min mening inte betecknas såsom så fullt riktigt, som det borde vara i en sådan sak som denna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Lövgren i Nyborg under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Hage, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 60) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Ang. anslag
till kungl.
operan.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Lövgren i Nyborg under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 120 ja mot 36 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 61.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63.—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66.

Lades till handlingarna.

Punkterna 67—87.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 88, angående höjning av anslaget till arvoden, flitpenningar åt extra biträden m. m. vid universitetsbiblioteket i Uppsala.

*Ang. höjning
av anslag till
universitets-
biblioteket i
Uppsala.*

I enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkten 87 av förevarande huvudtitel hemställde utskottet att riksdagen måtte höja det i utgiftsstaten för universitetet i uppsala, avdelningen A) Avlöningar m. m., c) Tjänstemän och betjänte vid universitetets samlingar och inrättningar m. m., under rubriken Biblioteket uppförda anslaget till arvoden, flitpenningar åt extra biträden, renskrivning, eftermiddagstjänst m. m. från dess nuvarande belopp, 19,300 kronor, med 10,400 kronor till 29,700 kronor samt förty öka det ordinarie bestämda anslaget till Uppsala universitet med sagda belopp, 10,400 kronor.

Punkten föredrogs, varpå

Herr Nilsson i Bonarp yttrade: Herr talman! Sedan kammaren beslutat viss nedsättning i anslaget till kungl. biblioteket, följer som en konsekvens därav, att motsvarande nedsättning göres i anslagen till universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund. Här äskas anslag till universitetsbiblioteket i Uppsala, och jag ber att få framställa ett yrkande om nedsättning på denna punkt.

Ang. höjning
av anslag till
universitets-
biblioteket i
Uppsala.
(Forts.)

Som motivering för detta yrkande ber jag att få föreslå följande: »Utskottet har ej funnit anledning till erinran i annat avseende, än att utskottet ej kunnat godtaga Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser ökad ersättning åt vaktmästare för eftermiddagstjänstgöring, och har funnit sig därför böra nedsätta den av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsförhöjningen med 1,500 kronor. I det följande återkommande till universitetsbiblioteket i Lund, där utskottet ansett sig böra göra motsvarande nedsättning, hemställer utskottet nu,

att riksdagen må höja det i utgiftsstaten för universitetet i Uppsala, avdelningen A) Avlöningar m. m., c) Tjänstemän och betjänte vid universitetets samlingar och inrättningar m. m., under rubriken Biblioteket uppförda anslaget till arvoden, flitpenningar åt extra biträden, renskrivning, eftermiddagstjänst m. m. från dess nuvarande belopp, 19,300 kronor, med 8,900 kronor till 28,200 kronor, samt förty öka det ordinarie bestämda anslaget till Uppsala universitet med sagda belopp, 8,900 kronor.»

Jag hemställer om bifall till detta yrkande.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren det förslag, som framställdes av herr Nilsson i Bonarp.

Punkterna 89—92.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 93 och 94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95—97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkterna 99—115.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. höjning
av anslag till
universitets-
biblioteket i
Lund.

Härefter föredrogs *punkten 116*, angående höjning av anslaget till arvoden, flitpenningar åt extra biträden m. m. vid universitetsbiblioteket i Lund; och anförde därvid

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Under återopande av vad jag nyss anförde vid punkt 88, tillåter jag mig hemställa, att riksdagen må höja det i utgiftsstaten för universitetet i Lund, avdelningen A) Avlöningar m. m., c) Tjänstemän och betjänte vid universitetets samlingar och inrättningar m. m., under rubriken Biblioteket uppförda anslaget till arvoden, flitpenningar åt extra biträden,

renskrivning, eftermiddagstjänst m. m. från dess nuvarande belopp 11,400 kronor, med 8,200 kronor till 19,600 kronor, samt förty öka det ordinarie bestämda anslaget till Lunds universitet med sagda belopp 8,200 kronor.

*Ang. höjning
av anslag till
universitets-
biblioteket i
Lund.*

(Forts.)

Vidare yttrades ej. Sedan herr talmannen givit propositioner i ämnet, biföll kammaren det förslag, som framstälts av herr Nilsson i Bonarp.

Punkterna 117—134.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136—138.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 139, angående anslag till tryckning av doktorsavhandlingar.

*Ang. tryckning
av doktors-
avhandlingar.*

Under punkten 138 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, enligt av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser, bevilja på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 69, av herrar *Wijk* och *Trygger* och den andra inom andra kammaren, nr 163, av herrar *Kjellberg* och *Branting*, däri hemstälts, att riksdagen måtte besluta att anvisa ett reservationsanslag av 8,000 kronor att utgå såsom bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar vid högskolorna i Stockholm och Göteborg enligt av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i likhet med vad för innevarande år ägt rum, såsom bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, enligt av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser, bevilja på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 40,000 kronor; samt

b) med bifall till ovanberörda motioner såsom bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar vid högskolorna i Stockholm och Göteborg enligt av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser bevilja på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 8,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Waldén*, *Bengtsson*

Ang. tryckning
av doktors-
avhandlingar.
(Forts.)

i Norup och Björck i Jönköping, vilka ansett, att utskottet bort hän-
ställa

- a) att riksdagen måtte — — — — —
b) att ovanberörda motioner ej måtte vinna riksdagens bifall.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Waldén: Herr talman! I denna punkt tillstyrker utskottet under a) ett anslag på 40,000 kronor att utgå såsom bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar för sådana doktorskandidater, som disputerar vid våra universitet. Men dessutom tillstyrker utskottet under b) även ett anslag av 8,000 kronor att utgå såsom bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar vid högskolorna i Stockholm och Göteborg. Detta anslag har bragts inför riksdagen genom två likalydande motioner i kamrarna. Mot detta anslag av 8,000 kronor är anmäld reservation av undertecknad jämte två andra av kammarens ledamöter.

Anledningen till att vi ha gått emot detta anslag är den, att vi ansett det icke vara riktigt, att riksdagen, för närvarande åtminstone, går in för att understödja dessa fria högskolor, som hittills icke ha åtnjutit något understöd från staten utan ha upprätthållit sin verksamhet genom frivilliga donationsmedel eller genom anslag från de städer, i vilka högskolorna äro förlagda. Riksdagen har förut intagit denna ståndpunkt i en liknande fråga. Det gällde nämligen vid 1913 års riksdag ett anslag till utgivande av juridiska föreläsningar vid högskolan i Stockholm, vill jag minnas, och då intog som sagt riksdagen den principiella ståndpunkten att icke lämna något sådant anslag. Om nu riksdagen går med på att bevilja det anslag, som det här är fråga om, så blir det väl ändå så, att riksdagen har brutit mot denna princip, nämligen gått in för att lämna anslag till de fria högskolorna. Och påtagligen kommer detta att ha vissa konsekvenser med sig. Visserligen kommer det nu att sägas, att här gäller det icke att understödja själva högskolorna, utan det är de studerande, som skola få hjälp att trycka sina doktorsavhandlingar. Men i verkligheten blir det ju så, att detta anslag kommer att bliva ett anslag av liknande beskaffenhet som det, varom var fråga 1913.

Vidare vill jag påpeka, att det har icke kommit någon framställning från dessa högskolor angående behovet av dylika anslag, och någon närmare utredning angående detta behov föreligger icke heller, utan man har tagit denna summa 8,000 kronor tämligen på en höft.

Under sådana förhållanden finner jag det icke vara påkallat, att riksdagen nu bifaller detta utskottets förslag, varför jag, herr talman, yrkar bifall till den vid punkten av mig m. fl. fogade reservationen.

Med herr Waldén förenade sig herrar *Bengtsson* i Norup och *Björck* i Jönköping.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman, mina herrar! Det, som närmast föranlett motionärerna att taga upp detta anslagsäskande, är det allmänt kända förhållandet, att papperspriserna och trycknings-

kostnaderna över huvud taget ha stegrats i enorm grad. Papperspriset har höjts med icke mindre än 200 %, och sättningskostnaderna ha ökat med åtminstone 100 %. Dessa omständigheter vålla stora svårigheter för de doktorander, som befinna sig i små ekonomiska villkor. Det är för många av dem, sägs det, omöjligt att få sina avhandlingar tryckta, och om de våga sig på detta, så ådrager det dem en kostnad, som kommer att kännas för dem mycket betungande, för åtskilliga av dem rent av såsom en black om foten. Därför påkallas statens hjälp för elever vid de fria högskolorna vid utgivande av doktorsavhandlingar.

*Auftryckning
av doktors-
avhandlingar.*
(Forts.)

Nu sades det här av den föregående ärade talaren, att framställningen var icke kommen från vederbörande själva. Jag förstår egentligen icke, vad talaren menar med detta argument. Det förekommer också i reservationen. De personer, det här gäller, äro ju icke själva företrädarna. Och man får väl anse, att motionärerna äro goda experter för dem och kunna godtagas som ombud i detta fall. Det skälet förefaller mig därför icke vara övertygande. Det är i varje fall icke något starkt skäl.

Jag kan icke heller finna, att det är något starkt skäl, när man säger, att det kan vålla ökade kostnader för statsverket. Jag förstår icke detta. Ty skola doktorsavhandlingarna tryckas vid universiteten i Uppsala eller Lund, så kommer väl med nödvändighet, att även där påfordras ökade kostnader för statsverket för att tryckningen skall möjliggöras i större utsträckning. Och då kan jag icke förstå, huru det med fog kan sägas, att det är en sparsamhetstanke, man här företräder. Jag tycker fast mera, att det icke är någon rättvisa mot de fria högskolorna, att sedan de ha sina alumner färdiga att taga doktorsgraden, så skola de förhindras att göra detta vid den skola, där de dragits upp, utan den äran skall så att säga tillkomma ett annat institut, nämligen någondera av universiteten.

Jag kan icke finna annat, än att det är riktigt att bifalla motionärernas framställning. Jag finner det från ekonomisk synpunkt vara mycket berättigat, att ett sådant anslag gives. Det tror jag är svårt att komma från.

Med dessa ord ber jag att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Sköld* instämde häruti.

Herr B j ö r c k i Jönköping: Herr talman! Denna fråga är icke så enkel, som den siste ärade talaren vill göra gällande. Efter mitt förmenande är det alldeles nödvändigt att se den i ett större sammanhang! Ty det heter visserligen så vackert, att det är ett utomordentligt gagnande ändamål. och jag betvivlar icke alls, att det för högskolornas adepter har synnerligen stor betydelse att erhålla bidrag till kostnaderna för doktorsavhandlingarna. Då det gäller att avgöra, till vilka ändamål staten lämpligen och rimligen bör bidraga, har man emellertid skyldighet att se till, huru det går ihop med de i sådant avseende av riksdagen fastslagna principerna. Det säges, att det här gäller ett ringa belopp och att det kännas betungande för dessa forskare att icke få bidrag till

Ang. tryckning
av doktors-
avhandlingar.

(Forts.)

sina doktorsavhandlingars tryckning. Det är emellertid klart, att de i första hand böra själva ha ett intryck av detta, och man kunde därför ha väntat, att de borde ha vänt sig till Kungl. Maj:t för att få saken vederbörligen prövad. Så har emellertid icke skett!

Jag kan icke komma ifrån att när riksdagen 1913 alldeles bestämt hävdade, att den icke ville bidra till upprätthållande av de privata högskolornas verksamhet, så gällde det alldeles som nu närmast lärjungarna vid högskolorna. Det gällde då att skaffa dem läroböcker. Följaktligen avsåg det mindre direkt understöd till högskolorna som sådana, utan endast att lämna ett visst belopp till dessa högskolors lärjungar för att underlätta deras studier. Nu kommer man med en liknande framställning. Skall riksdagen intaga en annan ståndpunkt nu, än den gjorde 1913, då faktiskt ingenting nytt sedan dess inträffat?

Jag vill säga, att jag ingenting har emot, att man i stort prövar statens ställning till de privata högskolorna. Men jag vill bestämt avråda från att nu på en bakväg giva ett finger, så att man vid nästa riksdag skall kunna komma i den situation att nödgas taga hela handen. Frågan rör sig egentligen om man skall gå att bevilja statsanslag till dessa läroanstalter, innan någon utredning föreligger, huruvida dessa anstalter över huvud äro behöfliga, och om staten har råd att underhålla ifrågakvarande högskolor, vid sidan av de två av staten bekostade universiteterna.

Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid, att frågan om definitiv lönerreglering för befattningshavare i statens tjänst står på dagordningen och det särskilt från universitetsprofessorerna har framställts högst betydande — och befogade — krav på höjda löner.

Nu förhåller det sig emellertid så, att de privata högskolorna kunna icke, med de tillgångar de ha, betala sina professorer och sina övriga lärare motsvarande löner. Det medgiva icke deras fonder. Vad är då naturligare, än att man kommer till riksdagen och säger: »vi kunna icke betala våra professorer skäligen löner, utan riksdagen får träda emellan». Beträffande Göteborg vet jag faktiskt att tankar framställts i den riktningen. Efter min mening får riksdagen till en sådan fråga taga ståndpunkt i ett större sammanhang. Man bör icke sedermera, då det gäller att pröva denna stora sak, kunna åberopa, att 1920 års riksdag i motsats till 1913 års riksdag lättsinnigt gått in för ett understödjande av de privata högskolorna utan någon föregående utredning av möjliga konsekvenser.

Till dem, som eventuellt anse, att de ömmande omständigheterna i detta fall böra tysta förnuftet, vill jag slutligen säga, att högskolornas adepter hava möjlighet att disputerat vid statsuniversiteterna och anslå sina avhandlingar i Uppsala eller Lund. Det hände under min studietid upprepade gånger, att licentiater för sådant ändamål kommo till Lund från Stockholms högskola, och under dessa förhållanden kan jag icke se någon anledning, varför man skall giva sig in på en så principiellt allvarlig sak som att på grund av enskilda motioner tillstyrka ett reservationsanslag till enskilda läroanstalter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Engberg: Jag är alldeles övertygad om att den föregående ärade talarens argumentering i denna fråga är helt och hållet missriktad, ty den tager sikte på ett problem, som icke alls föreligger till behandling denna gång. Det är nämligen icke på det sättet, som den föregående ärade talaren gjorde gällande, att det skulle vara nödvändigt att sätta denna bidragsfråga i samband med den stora frågan angående de privata högskolornas förhållande till universiteten och därmed frågan i vad mån staten skall lämna bidrag till den privata högskoleverksamheten. Det var samma tankegång, som skymtade under herr Waldéns anförande, och det var karakteristiskt, att de båda talarna åberopade såsom parallellfall till detta riksdagens beslut år 1913. Nu mena de båda ärade talarna, att det skulle vara samma sak, att staten giver anslag till exempel till utgivande av juridiska föreläsningar för att därav skapa läroböcker och att här giva anslag till tryckande av doktorsavhandlingar.

*Ang. tryckning
av doktors-
avhandlingar.
(Forts.)*

Saken är helt enkelt den, att här föreligger icke ett anslag till högskolorna i egentlig mening, utan här föreligger ett anslag att tagas i anspråk av behövande doktorander, som vilja hava sina avhandlingar tryckta. Då kan det komma på ett ut, om dessa verkställa sina disputationer vid något av rikets universitet eller någon av dess högskolor. Huvudsaken är, att de kunna få ett ekonomiskt bidrag, som gör det möjligt för dem att komma över de värsta kostnaderna. Det kan ju sägas, att det bidrag, som sättes ifråga, är så ytterst litet i varje fall, att det icke på långa vägar kan bli till den hjälp, som är önskvärd.

Det sades av herr Waldén, att här föreligger icke något behov. Det är på denna punkt jag ber att på det bestämdaste få protestera. Det är tvärtom min övertygelse, att det föreligger ett mycket stort och trängande behov, såsom också i motiveringen till de föreliggande motionerna utvecklats. Ty med de oerhörda tryckkostnaderna, med de oerhört stegrade pappersprisen och med de mer och mer stigande anspråk på dessa akademiska avhandlingar även kvantitativt, som man förmärkt under de senaste gångna årtiondena, är det alldeles uppenbart, att det är en nödvändighet för staten att här icke blott taga hänsyn till de avhandlingar, som komma fram vid rikets universitet, utan också till de avhandlingar, som ventileras vid de privata högskolorna.

Den föregående ärade talaren förbiser, att det är dock icke fråga om att dessa lärjungar skola vara bundna vid den eller den högskolan, det eller det universitetet för sin disputation. Det kan bero på många omständigheter att man gör sina studier vid ett universitet och att man disputerer på annat håll; det beror på den ämneslärare, som man vill välja för sin disputation, och nog vore det besynnerligt, om denna valfrihet, denna differentiering skulle återverka därhän, att den som väljer att göra sin disputation vid ett universitet, han skall få statsbidrag, men den som väljer att göra den vid en högskola, skall icke få sådant. Denna synpunkt kan jag icke förstå. Det kan omöjligen vara riktigt, när den föregående talaren sökte göra gällande, att detta skulle draga i släptåg, att exempelvis den löneförhöjning, som kommer att ifrågasättas för statsuniversitetens lärare, skulle genom att draga med sig en löneförhöjning för de privata högskolorna ställa staten inför

Ang. tryckning
av doktors-
avhandlingar.

(Forts.)

tvånget att så att säga övertaga även ekonomiseringen av löneförhöjningen för de privata högskolornas vidkommande. Det kan icke vara riktigt av det enkla skälet, att det prejudicerar icke anslag till dessa högskolor, att staten ställer till disposition ett anslag att åtnjutas icke blott av lärjungarna vid universitetet utan även av lärjungarna vid privata högskolor. Har man denna skillnad klar för sig, är det också uppenbart, att hela den argumentering, varpå den föregående ärade talaren byggde, faller samman.

Det är min övertygelse, herr talman, att vi göra den unga svenska vetenskapen en stor tjänst genom att bifalla vad utskottet här hemställt, och jag tror, att det vore alldeles absurt att i likhet med den föregående talaren anse, att blott därför att man nu giver detta lilla anslag till förmån även för dem, som vilja disputerar vid högskolorna, det skulle vara, såsom han uttryckte sig, att genom en bakport giva ett finger för att dessa senare skola kunna komma med vilka anspråk som helst. Jag är tvärtom övertygad om att vi genom att bifalla statsutskottets hemställan göra vad som är vår plikt att göra, nämligen hjälpa fram en del unga vetenskapsmän, hjälpa dem över ekonomiska svårigheter och därmed också direkt tillföra nationen ett tillskott i dess vetenskapliga och kulturella utveckling.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr K j e l l b e r g: De skäl för bifall till utskottets hemställan, som anförts av utskottet och av några talare här, ber jag att få biträda, men jag ber att som motionär få tillägga några ord.

I reservationen anföres bland annat såsom ett skäl emot bifall, att någon framställning i ämnet från de studerande vid högskolorna ej föreligger. Nu vore det ganska naturligt, om dessa doktorander vid de fria högskolorna icke gjort någon framställning, då de icke haft någon att vända sig till och det icke finns några fonder eller tillgångar för ändamålet. Det är anledningen, varför icke någon framställning gjorts från Stockholms högskola, men däremot har jag i min hand en framställning, som gjordes i november månad förra året till Göteborgs högskolas lärarråd från 30 licentiat och kandidater, i vilken de fram-bära sina bekymmer för lärarrådet och anhålla om övervägande, vilka åtgärder som från Göteborgs högskolas sida skulle kunna vidtagas för erhållande av ett bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar. Till denna hemställan äro här fogade två framställningar från enskilda doktorander. Den ene beräknar tryckningskostnaderna för sin avhandling till 5,000 kronor och den andre till 4,000 kronor. Ärendet har blivit bordlagt av lärarrådet den 31 mars i år. Jag har velat meddela detta med anledning av den anmärkning, som av reservanterna gjorts, att ingen framställning föreligger. Det är alldeles klart, att det icke kan vara för statsutskottet bekant, ifall en sådana framställning, som den jag nu nämnt, verkligen gjorts eller icke.

Jag ber att till fullo få instämma med herr Engberg, som framhöll, att här är icke fråga om något anslag till de fria högskolorna, som skulle kunna hava de farliga konsekvenser, som särskilt herr Björck gjort

gällande. Med avseende på professorernas löner vid dessa högskolor, är det, såvitt jag vet, så, att detta blivit en kommunal angelägenhet, som Stockholms stad och Göteborgs stad tagit hand om på senare åren. Här föreligger således den frågan för riksdagen, huruvida unga studerande, som kommit så långt som till arbetet för sin doktorsavhandling, skola kunna få understöd av riksdagen eller icke, alldeles oavsett huruvida disputationen skall äga rum vid rikets universitet eller någon fri högskola. Jag kan därför icke alls biträda de skäl, som herr Björck i detta sammanhang anført, ehuru jag väl inser, att nu som vid många andra tillfällen man från enskilda statsutskottsledamöters synpunkt väl kan gång på gång framhålla — vilket jag anser kan vara mycket riktigt, de konsekvenser, vartill ett bifall till en framställning kan leda. Å andra sidan synes det mig alldeles klart, att kamrarna ha att avgöra i varje särskilt fall, huruvida han därvidlag behöver frukta för konsekvenserna eller icke. I det nu föreliggande fallet, där jag är motionär, har jag den övertygelsen, att ett bifall till denna hemställan, som utskottet tillstyrkt, icke kan hava några konsekvenser av den räckvidd, som herr Björck nämnde, men att framställningen däremot är på det allra högsta välmotiverad med hänsyn till det behov för de enskilda studerandena, som här framhållits.

Med anförande av dessa skäl såsom tillägg till vad förut anförts ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Innan kammaren fattar beslut i detta ärende, ber jag att få för kammaren understryka, att detta är första steget till att giva understöd åt dessa högskolor, och att man får vara beredd på de följder, som komma därefter. Här säges, att det icke är fråga om att giva något åt högskolorna utan åt de studerande därstädes, men med denna motivering kan man komma med begäran om anslag till snart sagt vilka institutioner som helst.

Jag vill också betona, medan jag har ordet, att då statens egna inrättningar, universiteten komma med krav i fråga om löneförhöjningar och ökade anslag på grund av tidsläget och bränsleprisets segring o. s. v. till så höga summor, att man ibland rent av baxnar för att våga gå med på det, då kan det knappast vara lämpligt, att man ikläder sig nya ansvarsförbindelser på områden, som man hittills varit förskonad ifrån.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman! Blott ett par ord.

Jag förstår, att man utanför statsutskottet kan se på denna fråga med andra ögon, än vad de göra, som verkligen söka göra klart för sig innebörden av att räkna ett ekonomiskt finger åt de privata högskolorna. Det har sagts här, att ett bifall till utskottets förslag icke är prejudicerande på något sätt. Detta är mycket lätt att säga, men jag undrar, om det blir lika lätt att vidhålla den ståndpunkten om ett par år, när de ekonomiska bekymren bli styrelserna för Göteborgs och Stockholms högskolor övermäktiga. Då är det kanske bra att ha en liten barkbit att flyta på för att hålla sig över vattnet!

Jag vill gentemot herr Engberg framhålla, att här är det icke

Ang. tryckning
av doktors-
avhandlingar.
(Forts.)

fråga om ett gemensamt klumpanslag för universiteten och högskolorna utan om ett anslag för Uppsala och Lund på 40,000 kronor och ett anslag för Stockholm och Göteborg på 8,000 kronor. På grund av den form, som utskottet sålunda givit detta anslag, kan det mycket väl hända, om det vill sig väl, att de privata högskolornas elever kunna påräkna högre anslag än statsuniversitetens elever för varje avhandling. Det beror uteslutande på hur stor konkurrensen är vid högskolorna. Ett sådant tillstånd förefaller det mig emellertid, att riksdagen icke bör medverka till att framskapa.

Sedan får jag slutligen säga, att hade det här gällt att avgöra, huruvida unga vetenskapsmän skola komma fram eller icke, så skulle jag obetingat hava röstat för anslaget. Men när dessa unga vetenskapsmän hava den nära till hands liggande möjligheten att från Stockholm resa till Uppsala samt från Göteborg till Lund och disputerat, kan jag icke se, att det finnes någon trängande nöd i detta fall. Jag har icke alls bestritt behovet, såsom herr Engberg uttryckte sig, utan endast med hänvisning till dessa möjligheter tillåtit mig hysa den uppfattning, att anslaget icke behöves. Det kan klara sig på annat sätt.

Jag vidhåller därför mitt yrkande.

I detta anförande instämde herr *Osberg*.

Herr *Forssell*: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att den föreliggande anslagsfrågan måste ses ur den synpunkten, att man här har för sig en del av problemet om det kulturella livets nuvarande ekonomiska trångmål. Jag tror, att det är en felaktig och alldeles för snäv synpunkt, om man låter den s. k. konkurrensen mellan våra högskolor och universitet spela någon roll vid avgörandet. Det är naturligtvis icke alls den synpunkten som är den relevanta, utan den relevanta synpunkten är behovet av ett handtag — så starkt det nu kan bli med fattiga 8,000 kronor — åt det kulturella arbetet i landet.

Jag ber att få påpeka en synpunkt, som synes mig vara av en viss vikt. Man får här komma ihåg, att dessa unga män, som ligga vid högskolor och universitet, få, när de äro medellösa, skuldsätta sig till ett belopp, som är beroende på penningvärdets fall. När det gäller skuldsättning, inverkar penningvärdets fall helt och hållet utan någon som helst förmildring. Men man kan vara övertygad om, att det stora flertalet av dessa doktorander, om vilka vi diskutera här, gå i statsjänst, lärartjänst och dylikt, och där mötas av de lönesatser, som blivit fixerade på sådant sätt, att hänsyn till penningvärdets fall icke tagits på sätt, som bort ske. Jag menar, att *skuldsättningen* sker efter en mera betungande norm, än som svarar mot de *inkomster*, dessa doktorander ha att räkna med för framtiden. Det förefaller mig, som om ett sådant litet anslag, som det här föreslagna, vore en ringa gård för att söka lätta deras trångmål. Det löser icke hela problemet, men det är en insats i rätt riktning.

Det är särskilt med tanke på denna allmänna synpunkt, som jag ber att livligt få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Endast en kort replik till herr Björek!

Jag har icke förutsatt, att det här var fråga om en klumpsumma. Det är uppenbart, att så icke är fallet. Vad jag däremot sagt är, att det icke är fråga om ett understöd åt högskolorna eller universiteten utan ett understöd åt de lärjungar, som avlägga sina disputationssprov vid högskolor eller universitet.

Herr Björek menade nu, att det är ingenting, som hindrar, att dessa, som studera i Stockholm fara till Uppsala, eller de, som studera i Göteborg, till Lund. Jag får säga, att så enkelt kan jag icke se saken. Det förstår ju varje människa, att om vederbörande i Stockholm eller Göteborg börjat sina studier för en viss ämneslärare, så kunna de också önska att få avlägga disputationssprov under vederbörande ämneslärares ledning och bedömande. Så enkelt, som herr Björek ser saken, kan jag icke se den. Huvudsaken för oss är att hjälpa dessa, som äro nödställda. Då det icke på något sätt kan uppvisas det sammanhang, varom herr Björek talade, mellan ett dylikt bidrag och att staten skulle ikläda sig några slags förpliktelser att, såsom herr Björek framställde saken, övertaga den privata högskoleverksamheten, så tycker jag, att man icke på något sätt bör hesitera.

Jag vill för övrigt tillägga, att jag tror, att det är oklokt att, som det framskyntade i herr Björcks anförande, försöka degradera de privata högskolorna under universiteten, ty den saken tror jag, att man icke bör taga på det sättet. Huvudsaken är nämligen den, att dessa, som behöva trycka sina avhandlingar, också kunna få den nödvändiga hjälpen. Det är därför, herr talman, som utskottets hemställan är den enda rimliga och riktiga.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman, mina herrar! Jag vill gentemot herr Björek säga, att det är ingen som förnekar, att dessa doktorander från högskolorna kunna utgiva sina avhandlingar vid universiteten. Men om de skola begagna den utvägen och om högskolorna behandlas styvmoderligt är det, som jag förut framhållit, alldeles uppenbart, att då komma kostnaderna att ökas, så att i varje fall kan ett avslag på utskottets hemställan icke innebära någon besparing, utan det blir endast så, att man bereder dessa adepter vid högskolorna en sämre ställning än den som deras kamrater vid universiteten få. Det är ju icke fråga om annat nu än att bereda dem en likadan ställning, som de skulle ha, om de studerade vid universiteten i Lund eller Uppsala.

Nu säger herr Sven Bengtsson, att det här är fråga om ett understöd åt högskolorna. Jag vill då hävda den meningen, att detta är ett personligt understöd åt doktoranderna, och det kan icke sägas vara något understöd åt högskolorna såsom sådana. Detta är för övrigt bemött förut, så att det tjänar icke något till att uppehålla sig vid denna sak.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Jag begärde ordet för att gentemot herr Björek få säga, att jag tror, att man driver skräcken för kon-

*Ang. tryckning
av doktors-
avhandlingar.
(Forts.)*

Ang. tryckning
av doktors-
avhandlingar.
(Forts.)

sekvenserna i detta fall litet för långt, när man målar ut sakerna så, som herr Björck gjort, då han säger, att när den dagen kommer, om den kommer, då dessa våra högskolor komma i sådan ställning, att de ekonomiska bekymren bli dem övermäktiga, har riksdagen genom beslut ställt sig i en mycket svår ställning. Jag tror knappast, att det är någon av kammarens ledamöter, som fäster någon vikt vid detta argument, ty om den dagen kommer, då de ekonomiska bekymren bli dessa högskolor övermäktiga, lärer väl ändå riksdagen bedöma denna fråga ur andra och vidare synpunkter och icke anse det på något sätt utslagsgivande, om detta lilla säregna anslag beviljas eller icke. Den antydda konsekvenssynpunkten tycker jag därför att man kan lämna ur räkningen.

Jag vill till sist endast säga, att jag anser det vara en gård av rättvisa, om riksdagen ville bevilja de blygsamma belopp, det här gäller, när det nu över huvud taget framkommit ett förslag av den innebörd, att högskolorna önska statshjälp för sina elever. Därigenom skulle ju riksdagen visa sig uppskatta den utomordentligt stora insats, som dessa högskolor gjort i kulturellt avseende, utan att staten behövt bidraga på något sätt därtill. Det gäller dock ett elevantal på kanske tusentals personer vid dessa högskolor, för vilka staten icke behövt hava ekonomiska bekymmer. Det lilla understöd, som här begäres av alldeles särskilda skäl, kan riksdagen med mycket gott samvete bevilja.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen till en början framställd proposition beträffande mom. a) blev utskottets i detta moment gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen i avseende å mom. b) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i mom. b) av den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 139) mom. b) av utskottets förevarande ultåtande nr 8 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i mom. b) av den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 91 ja mot 60 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 140 och 141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 142*, angående resestipendier åt lärare m. fl. vid universiteten och karolinska institutet, begärdes ordet av

Ang. resestipendier åt lärare m. fl. vid universiteten och karolinska institutet.

Herr Nilsson i Bonarp, som yttrade: Herr talman! Med åberopande av samma motivering, som jag anfört under en föregående punkt rörande ett ärende av samma natur som detta, ber jag att få yrka, att riksdagen må till resestipendier åt ordinarie lärare och vissa andra tjänstemän vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 15,000 kr.

Vidare anförde:

Herr Waldén: Herr talman! I konsekvens med vad kammaren nyss beslöt, då det gällde resestipendier åt prästmän, vilket beslut nämligen gick ut på ett bifall till utskottets förslag att höja detta anslagsbelopp med 100 %, ber jag få hemställa om bifall till utskottets förslag även i denna punkt, där det gäller en förhöjning av resestipendierna för universitetslärare från 10,000 till 20,000 kr.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 143, angående lönereglering för professorer m. fl. vid farmaceutiska institutet m. m.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkten 142 av förevarande huvudtitel hemställde utskottet, att riksdagen måtte

a) medgiva att avlöningen för professor vid farmaceutiska institutet finge, i stället för vad därom nu vore stadgat, bestämmas till 7,500 kronor, därav 5,000 kronor lön och 2,500 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde komma efter fem år ett ålderstillägg till lönen å 600 kronor;

b) medgiva att avlöningen för laborator vid farmaceutiska institutet finge, i stället för vad därom nu vore stadgat, bestämmas till 4,500 kronor, därav 3,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde efter respektive fem och tio år komma två ålderstillägg till lönen vardera å 500 kronor;

c) medgiva att å institutets stat finge uppföras ytterligare en vaktmästare med en avlöning av 1,900 kronor, därav 1,100 kronor lön, 650 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, vartill kunde komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 100 kronor, efter respektive 3, 6 och 9 år;

d) för genomförande av angivna förändringar i institutets ordinarie stat höja det ordinarie anslaget till farmaceutiska institutet, nu 62,000 kronor, med 6,100 kronor till 68,100 kronor;

Ang. lönereglering för professorer m. fl. vid farmaceutiska institutet.

Ang. löne-
reglering för
professorer
m. fl. vid far-
maceutiska
institutet.

(Forts.)

e) föreskriva, att de genom kungörelsen den 22 juni 1911 (sv. förf.-saml. bih. nr 37) fastställda avlöningsvillkor fortfarande skulle äga giltighet, dock med följande ändringar och tillägg, nämligen:

att i fråga om i staten medgiven förhöjning av lönen efter viss tids fortsatt innehavande av befattning tidpunkten för

första förhöjningen bestämdes att inträda för annan befattningshavare än vaktmästare efter fem år och för vaktmästare efter tre år, under villkor att innehavaren under mera än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordrades för att vinna nämnda förhöjning, med gott vitsord bestritt sin egen eller, på grund av förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke skulle föras honom till last den tid, han åtnjutit ledighet för fullgörande av värnplikt,

för andra förhöjningen, där sådan förekomme, efter ytterligare fem, respektive tre år på samma villkor, samt

för tredje förhöjningen, beträffande vaktmästare, efter ytterligare tre år, ävenledes på samma villkor;

under iakttagande, vad var och en av omförmälda löneförhöjningar anginge

att den högre avlöningen ej finge tillträdas förrän vid början av kalenderåret näst efter det, varunder den stadgade tjänstaldern blivit uppnådd;

att därvid professor finge tillgodoräknas den tid, han varit professor vid universitetet eller karolinska institutet, samt professor och laborator tillgodoräknas den tid, som för de nya avlöningsbestämmelsernas ikraftträdande förflutit från hans tillträde till innehavande befattning; samt

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension vore skyldig att avgå från tjänsten, icke ägde tillträda samma förhöjning.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Ollas A. Ericsson, H. M. Bäckström, Nilsson* i Bonarp, *Waldén, Bengtsson* i Norup, *W. Bäckström, Erlansson, Björck* i Jönköping och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts framställning, i vad den avsåge lönerreglering för professorerna vid farmaceutiska institutet;

b) —————

c) —————

d) för genomförande av angivna förändringar i institutets ordinarie stat höja det ordinarie anslaget till farmaceutiska institutet, nu 62,000 kronor, med 3,900 kronor till 65,900 kronor;

e) föreskriva —————

att därvid professor ————— karolinska institutet, samt laborator ————— förhöjning.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Waldén: I denna punkt hemställer utskottet om lö-
nereglering för professorer m. fl. vid farmaceutiska institutet. Här
yrkas att de löner, som för närvarande utgå för professorerna ef-
ter en lägre löneklass, skola höjas till en högre. Av samma skäl —
och jag vågar säga t. o. m. starkare skäl än vad som gällde för
höjandet av lönen för professorn i arkitektur vid konsthögskolan —
anser jag, att kammaren här bör gå på den vid denna punkt fogade
reservationen, i vilken yrkas avslag på Kungl. Maj:ts proposition
i berörda avseende.

Jag sade, att det finns ännu starkare skäl att vid denna punkt
avslå framställningen, därför att här är fråga om en klass av pro-
fessorer, som man icke kan säga i fråga om vetenskaplig verk-
samhet stå på samma ståndpunkt som universitetsprofessorerna. Vi-
dare kommer det alldeles påtagligt att medföra betydande kon-
sekvenser, ifall riksdagen bifaller denna framställning om höjning
av dessa professorslöner i nivå med universitetsprofessorerna. Det
finns åtskilliga institutioner, som komma att göra anspråk på det-
samma. Jag vill erinra om att för närvarande ligger under ut-
redning frågan om tandläkareinstitutets omorganisation. För när-
varande finns där ingen professor anställd, men det är ganska an-
tagligt, att förslag kommer fram om att lärarna där skola bli pro-
fessorer. Enligt mitt förmenande bör det i så fall bli sådana av
den lägre lönegraden. Bifaller man nu denna framställning rö-
rande professorerna vid farmaceutiska institutet, följer därav kon-
sekvent, att dessa eventuellt blivande professorer vid tandläkare-
institutet jämväl skola komma i denna högre klass, ty det finns lika
stora skäl härför. Därför ha vi reseranter också vänt oss emot
denna lönereglering och avstyrkt densamma.

Beträffande åter laboratorerna vid farmaceutiska institutet ha
vi varit med om att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts framställ-
ning, då vi anse, att det beträffande dem ställer sig annorlunda.
Vid en sådan anstalt är det mera praktisk lärareverksamhet, som
dessa utövar, och då böra de också bli likställda med övriga labo-
ratorer. Men jag kan icke för min del vara med om att för när-
varande gå samma väg i fråga om professorernas lönereglering.

Av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till den vid punkten
fogade reservationen.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertog led-
ningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Bengtsson* i
Norup.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr vice talman! Under åbe-
ropande av de skäl, som av mig anförts vid punkten 55 av detta
utlåtande, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Äny. löne-
reglering för
professorer
m. fl. vid far-
maceutiska
institutet.
(Forts.)*

Ang. löne-
reglering för
professorer
m. fl. vid far-
maceutiska
institutet.
(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet O l s s o n: Herr talman! Jag kan inte neka till att jag blev något förvånad över den utgång, som voteringen fick, då det gällde professorsbeställningen i arkitektur vid konsthögskolan. Vid den debatt, som då ägde rum, och som jag förstår, att man nu inte vill återupprepa, gjorde alldeles speciellt lönerogleringssynpunkter sig gällande. Men det är på det viset, att såväl i fråga om denna professor som också framför allt i fråga om professorerna vid farmaceutiska institutet Kungl. Maj:t byggt hela sin framställning på lönerogleringskommittén, som såvitt jag kan förstå alldeles utmärkt rett ut den saken. Lönerogleringskommittén går ut ifrån att det finns skäl för att ställa olika professorer i olika klasser. Den påpekar vidare, huru- som riksdagen gång efter annan plockat den ene professorn efter den andre från den ena klassen in i den andra. Men det är alldeles uppenbart, att riksdagen varje gång också haft skäl för att göra en sådan omflyttning. Och så kommer lönerogleringskommittén till det resultatet, att för speciellt dessa professorer inte finns något som helst skäl, varför man skulle hålla dem nere i den lägre löne- klassen. Skäligt är naturligtvis, då det gäller dessa olika klasser, att varje sak bedömes för sig och inte kopplas samman med annat.

Man har här i debatten också fört fram talet om den där revisionen, som en gång skall komma på detta område, och därför skulle man vara synnerligen försiktig och inte ge sig in på någonting, som kunde få vidlyftiga konsekvenser. Lönerogleringskommittén och i anledning härav också Kungl. Maj:t ha visst inte förbisett den synpunkten heller. Men Kungl. Maj:t lika litet som löneroglerings- kommittén har låtit sig avskräckas för dessa konsekvensers skull. Ty meningen med talet om revision, som skall komma är hos löne- regleringskommittén uppenbarligen inte att därigenom lägga något hinder i vägen för professorerna vid farmaceutiska institutet, utan meningen är bara att säga, att när denna revision en gång kommer det inte är absolut nödvändigt, att dessa professorer lika litet som andra skola rent automatiskt följa med dem, som ha en alldeles speciellt vetenskaplig verksamhet att sköta. Meningen är att säga, att det finns säkerligen i framtiden lika väl som det funnits förut och finnes den dag som i dag är skäl för att placera olika profes- sorer i olika löneklasser. Men det finns i dag inte något skäl att hålla kvar de professorer, det här gäller, i den lägre löneklassen.

Herr Björk i Jönköping: Herr talman! Såsom avdelningens ordförande nyss framhöll, bör ett bifall till reservationen följa såsom en konsekvens av voteringen beträffande professoren i arkitektur. Efter min uppfattning — och samma uppfattning tror jag, att åtskilliga ha, oberoende av den ståndpunkt man i sak intager — äro på denna punkt långt svagare skäl anförda för en uppflyttning, än då det gällde den förutbehandlade professuren vid konsthögskolan. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har alldeles sär- skilt åberopat lönerogleringskommitténs yttrande, men han förbisåg

fullständigt en viktig omständighet, nämligen att när löneregringskommittén yttrade sig i detta ärende, frågan om en definitiv löneroglering ännu icke var aktuell. Här har alltså efteråt tillkommit ett nytt och mycket betydelsefullt faktum.

Då, som vi hörde, herr Nilsson i Landeryd uttalade, att det nästa år skulle bli fråga om att flytta ned dessa professorer, måste jag fråga: Är det befogat, att flytta upp dem vid denna riksdag och sedan åter flytta ned dem om ett år? Jag är alldeles säker på att herr Nilsson i Landeryd får tillräckligt besvär med att flytta ned dem, som nu oriktigt sitta i en högre löneklass, för att icke vilja ytterligare belasta honom med en ännu tyngre börda.

Jag vill än en gång framhålla att, om det gällt att göra *alla* professurer likställda i lönehänseende, kanske saken kunde te sig något annorlunda. Men att vi dock hava kvar andragsgradsprofessorer vid Chalmerska institutet, Ultuna och Alnarps lantbruksinstitut, rikets allmänna kartverk och vid gymnastiska centralinstitutet och då dessa professorer få stanna kvar i den lägre lönegraden, kan jag icke inse, varför man skall reglera om *ett par* sådana tjänster. Enligt mitt förmenande blir den slutliga prövningen både enklare och lättare, om man icke nu binder sig.

Ekonomiskt gör det dessa befattningshavare ungefär detsamma om de *nu* flytta upp i den högre klassen eller icke. De ha nu tillfällig löneförbättring, men, om de flyttas upp i en högre lönegrad, skola de efter de priciper, som lönerogleringskommittén hittills tillämpat icke komma i åtnjutande av sådan löneförbättring. Den saken spelar emellertid för mig icke så stor roll, och är i varje fall icke avgörande. Vad jag med bestämdhet måste hävda är, att samma skäl som vid den föregående punkten voro avgörande för kammaren, böra med så mycket större styrka vara bestämmande beträffande de nu förevarande befattningshavarna, varför jag ber att få yrka bifall till den av herr Ollas A. Ericsson m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Waldén: Herr talman! Då man går att behandla och avgöra lönerogleringsfrågor, tror jag icke, att man kan följa sådana principer, som herr statsrådet förordade, nämligen att man skulle döma från fall till fall. Man får väl ändå gå fram efter vissa principer. Då förhåller det sig väl ändå så, att trots vad som sägs om att ett beslut att nu flytta upp dessa professorer i den högre lönegraden icke är bindande, komma de, då det sedan gäller den definitiva lönerogleringen, att hålla på att de skola följa med och fortfarande höra till denna högre löneklass. Det går icke eller blir åtminstone mycket svårt att då kunna verkställa en sådan gradering, som hittills funnits mellan de olika professorsbefattningarna. Sålunda finner jag talet om att ett beslut nu icke skulle föregripa den nu förestående lönerogrevisionen icke vara riktigt, ty det kommer det alldeles säkert att göra och i alldeles särskilt hög grad i detta fall.

Konsekvensen av det beslut, som fattades ifråga om professuren vid

Ang. löneroglering för professorer m. fl. vid farmaceutiska institutet.
(Forts.)

Ang. lönereglering för professorer m. fl. vid farmaceutiska institutet.
(Forts.)

konsthögskolan, gör väl, att man även här bör gå med på reservationen, liksom man gjorde då.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Det är min bestämda mening, att dessa två punkter, punkt 55 och denna punkt 143, stå i ett så intimt sammanhang med varandra, att det beslut, som fattas på den ena punkten, måste vara normerande också för beslutet på den andra. Nu är det emellertid på det sättet, att första kammaren ännu icke fattat sitt beslut i någondera av dessa båda punkter. Om olika beslut komma att fattas, kommer ju frågan att avgöras genom gemensam votering. För den händelse, att kammaren således vid denna punkt skulle fatta ett beslut i enlighet med utskottets förslag, och om första kammaren anser, att denna ståndpunkt är riktig, kan ju även frågan om punkt 55 rättas till genom gemensam votering. Jag menar därför, att man icke i detta fall behöver vara absolut bunden av det beslut, som redan förut fattats.

Då nu diskussionen kommit in på själva sakfrågan, finner jag mig föranlåten att i någon mån återupprepa vad jag nämnde vid punkt 55, då jag yrkade bifall till utskottets förslag. Jag vill framhålla ett par synpunkter, som jag också framhöll, då det var fråga om lönereglering för professorn vid konsthögskolan.

Man har talat om faran av konsekvenserna av ett beslut som detta. Jag vill då framhålla, att detta argument givetvis är riktigt, om icke själva principen redan vore bruten. Nu har dock riksdagen beträffande fyra professorer tidigare frångått denna princip och uppflyttat dessa fyra professorer i den högre lönegraden. Det kan icke bortresoneras, att professorerna vid farmaceutiska institutet böra vara fullt jämställda med dessa fyra, som jag tidigare nämnde, nämligen professorer vid skogshögskolan, veterinärinstitutet m. fl. Sålunda är denna princip redan bruten, och det är alldeles självklart, åtminstone enligt mitt förmenande, att löneregleringskommittén eller den kommitté, som en gång får taga denna sak om hand, vid placeringen av professorerna i olika grupper måste verkställa en rationell omgruppering av dem oavsett de beslut, som fattats av riksdagen, därför att principen redan förut är bruten och detta enbart är en konsekvens av tidigare riksdagsbeslut.

Jag skulle givetvis icke ställa mig på denna ståndpunkt, om den icke vore förenlig med rättvisans krav beträffande dessa professorer i jämförelse med dem, som riksdagen tidigare beslutat om. Det är en konsekvens av ett föregående fattat riksdagsbeslut, och jag anser därför, att kammaren icke bör väja tillbaka härför, då man förut brutit mot den princip, som tidigare varit normerande beträffande löneställningen för ifrågavarande professorer.

Det är sålunda enligt min uppfattning en gärd av rättvisa, om kammaren i detta fall bifaller utskottets förslag. Det kan rättas till även beträffande punkt 55 just därigenom, att första kammaren icke ännu fattat sitt beslut.

Jag ber sålunda, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Utöver vad herr Nilsson i Landeryd yttrade har jag icke mycket att tillägga. Jag skulle dock bra gärna vilja veta, om herr Waldén i alla avseenden är villig att taga konsekvenserna av de beslut, som kunna fattas av andra kammaren. Jag tror, att han ganska snart skulle taga avstånd från en sådan tankegång. Då jag för min del, som här biträtt utskottsmajoriteten, icke anser mig bunden av det beslut, som tidigare fattats i dag, skall jag be att särskilt få stryka under, att de skäl, som anförts av herrar Waldén och Björck, tyckas mig vara i mycket hög grad byråkratiska.

*Ang. löne-
reglering för
professorer
m. fl. vid far-
maceutiska
institutet.*

(Forts.)

Det avgörande skälet för min ståndpunkt har varit: Är det med rättvisa och billighet förenat att dessa människor icke få sin lön förhöjd? Det är detta, som givit mig anledning att i detta fall ställa mig på utskottsmajoritetens sida.

Vad sedan beträffar de åberopade farhågorna för att beslutet skall bliva prejudicerande, ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på sidan 75, där det överst på sidan står, att »utskottet vill emellertid betona, att denna utskottets ställning till förslaget icke får anses innebära, att utskottet anser ifrågavarande professorer böra vid en förestående löne reglering för universitetens lärarkärer och därmed jämnställda befattningshavare med nödvändighet i avlöningshänseende jämnställas med universitetsprofessorerna, utan lärer frågan härom då böra underkastas särskild prövning».

Såsom herrarna finna, är det från utskottets sida absolut frånsagt, att saken bör bliva föremål och framför allt *kan* bliva föremål för senare prövning.

På grund av vad jag således nu anført, ber jag, herr vice talman, få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande punkt.

Herr *Lübeck* instämde häruti.

Herr B j ö r c k i Jönköping. Endast ett par ord! Jag vill endast till herr Anderson i Råstock rikta den frågan: Är det med rättvisa och billighet överensstämmande, att man släpar upp ett par andragsprofessorer i högsta lönegraden men kvarlämnar hela den återstående gruppen utan att ifrågasätta en reglering av deras löner? Är det reson i detta?

Jag har redan en gång betonat, att, om det gällt att nu *tillfälligt* likställa alla professorer, hade jag *möjligen* sett saken annorlunda, men att tillfälligt reglera lönen för ett par befattningshavare då och ett par då, kan aldrig vara riktigt och sunt, då en definitiv löne reglering från alla håll erkännes som nödvändig och är under förebredande. Jag har sålunda endast velat understryka, att man måste se den nu föreliggande frågan som en enkel konsekvens av det nyss fattade beslutet.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr vice talman! Gentemot herr Björck nödgas jag säga, att det tyvärr är på det sättet i vår svenska riksdag, att vi icke på en gång kunna reglera över hela fältet, men enligt mitt förmenande kan icke detta utgöra det ringaste skäl för att mot-

Ang. löne-
reglering för
professorer
m. fl. vid far-
maceutiska
institutet.
(Forts.)

sätta sig en nödvändig och behöfelig reglering på en punkt, där saken ligger klar, och där det är möjligt att göra en reglering.
Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering emellertid begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 143) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 A, bifaller den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 81 ja mot 67 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 144—160.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 161.

Lades till handlingarna.

Punkterna 162—165.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 166.

Lades till handlingarna.

Punkterna 167—172.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 173.

Lades till handlingarna.

Punkterna 174—176.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 177.

Lades till handlingarna.

Punkterna 178—182.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 183.

Lades till handlingarna.

Punkten 184.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 185.

Lades till handlingarna.

Punkten 186.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 187.

Lades till handlingarna.

Härpå föredrogs *punkten 188*, angående resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter; och yttrade därvid:

Ang. resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Under åberopande av vad jag anfört vid föregående punkter, som gällde anslag till resestipendier, tillåter jag mig hemställa, att riksdagen må till *resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter* under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 13,500 kronor.

Herr Waldén: Under hänvisning till de beslut kammaren fattat vid föregående punkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 189, angående resestipendier och studieunderstöd åt lärarinnor i hushållsgöromål, föredrogs nu. Därvid anförde:

Ang. resestipendier och studieunderstöd åt lärarinnor i hushållsgöromål.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Jag ber att vid denna punkt yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den avgivna reservationen, däri hemställes, att riksdagen må till *resestipendier och till studieunderstöd åt förståndarinnor och lärarinnor i hushållsgöromål* vid de under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalterna anvisa

Ang. resestipendier och studieunderstöd åt lärare i hus-hällsgöromål.

(Forts.)

på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 3,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Herr Waldén: Herr talman! Under hänvisning till förut uttalad motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 190.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 191.

Lades till handlingarna.

Punkterna 192—196.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 197—199.

Lades till handlingarna.

Punkterna 200 och 201.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 202.

Lades till handlingarna.

Punkterna 203—205.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter.

Härefter föredrogs *punkten 206*, angående resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter. Därvid yttrade:

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Jag anhåller även här att få göra ett yrkande i överensstämmelse med den reservation, som är avgiven vid punkten. Jag tillåter mig framhålla vad däri säges, nämligen att »med hänsyn till ökningen i antalet lärare inom i denna punkt avsedda lärarekategorier synes, i de fall anslag tidigare beviljats, en ökning av utgående anslag med 100 procent, vara motiverad. Att gå än högre synes av finansiella skäl icke vara tillrådigt.» Kammaren torde uppmärksamma, att reservanternas här hava gått med på ett förhöjt anslag utöver vad som gjorts på de tidigare föredragna punkterna rörande resestipendier. Här är en höjning av anslaget gjord med 100 procent. Jag föreställer mig därför, att kammaren skulle för sin

del vara benägen att godkänna vad reservanterna härutinnan yrka, och jag hemställer alltså:

att riksdagen må till *resestipendier* åt nedan angivna lärargrupper anvisa på extra stat för år 1921 såsom särskilda reservationsanslag: till *resestipendier* åt *lärare vid folkskoleseminarier* 4,000 kronor; till *resestipendier* åt *lärare vid småskoleseminarier* 2,000 kronor; till *resestipendier* åt *folkskollärare* 16,000 kronor; till *resestipendier* åt *lärare vid småskolor, lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor* 6,000 kronor; till *resestipendier* åt *lärare vid fortsättningsskolor* 2,000 kronor; till *resestipendier* åt *lärare vid högre folkskolor* 2,000 kronor; samt till *resestipendier* åt *föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor, och sinnesslöanstalter) samt vid uppfostringsanstalter för varnartade och i sedligt avseende försummade barn* 2,000 kronor;

eller sammanlagt 34,000 kronor;

samtliga anslagen att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Herr Waldén: Herr talman! Reservanterna erkänna själva och det gör också den siste ärade talaren, att en höjning här till 100 procent å förutvarande anslag är fullt befogad med hänsyn till ökningen inom vederbörande lärarekategorier, som under senare år hava kommit till. Om vi nu skulle biträda reservanternas förslag, så är det visserligen sant, att det bleve 100 procents förhöjning, men det bleve icke flera eller ens lika många *resestipendier*, som förut, och den ökning av *resestipendier*, som betingas av det större antalet inom vederbörande kategorier, kan icke tillgodoses. Vidare tillkomma här vissa nya grupper av lärare, som nu böra erhålla *resestipendier*. Jag vill endast påpeka *resestipendier* åt lärare vid fortsättningsskolorna, vilket ju är fullt befogat. Dessa fortsättningsskolor äro under utbildning och utökning i vårt land. Ytterligare en del andra poster här motivera väl den höjning, som i några fall gå utöver de 100 procenten. För resten hava vi vid föregående anslagsbeviljande gjort detta varför det är fullt befogat att här göra detsamma, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 207.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 208, angående statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor föredrogs därpå; och anförde därvid:

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Den huvudtitel, som vi nu diskutera, innehåller till en mycket väsentlig del anslag till

Andra kammarens protokoll 1920. Nr 47.

Ang. resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter. (Forts.)

Ang. statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

Ang. statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.
(Forts.)

folkundervisningsväsendet och det är med anledning av vissa förhållanden som röra detta undervisningsväsen, som jag har tillåtit mig att vid den första punkt, där vi behandla detsamma, begära ordet.

Det förhåller sig ju så, att de anslag till folkundervisningsväsendet, som höra under åttonde huvudtiteln, visst icke äro de enda anslag, som utgå från det allmännas sida, till sagda ändamål. Man har ju även de mångfaldiga tiotals miljonerna från *kommunerna* till folkskolorna. Men man får också komma ihåg, att genom det program, som nu ställts upp för folkskolorna, att nämligen söka sträva fram emot den s. k. heltidsläsningens genomförande, kommer undervisningsväsendet att bliva i högre grad och mera än förr för *hemmen*. Jag har velat förutskicka dessa anmärkningar för att påpeka, hurusom denna fråga om folkundervisningen är en sak för hela folket. Det är sannerligen icke en folkskolebyråkratins sak och än mindre en ensak för den allra högsta spetsen för denna folkskolebyråkrati, i vilken anda och efter vilken plan folkundervisningen skall läggas. Det är verkligen skäl att på denna plats och i denna stund peka på, att det undervisningsväsen, till vilket hädanefter skola beviljas anslag från staten och från kommunerna, faktiskt för icke så länge sedan har förvandlats till någonting helt annat än det undervisningsväsen, åt vilket anslag beviljades ännu förra året. Det har ju nämligen hänt, att den förre ecklesiastikministern tillåtit sig att på egen hand fylla de undervisningsformer och den undervisningsorganisation, som riksdagen och kommunerna bevilja anslag till, med ett alldeles nytt innehåll, ett innehåll, som helt enkelt kan kallas för revolutionerande. Och denna reform har, såvitt jag kan finna, i de mest radikaliserande punkterna skett uteslutande på föredragande departementschefens eget beråd. Han har i dessa frågor följt uteslutande sin egen begränsade skolbyråkratiska ingivelse. Och denna radikaliserings av tidigare projekt, som han på eget bevåg tillåtit sig, har både till omfång och innehåll gått ut över hittills centrala frågor vid folkskoleundervisningen.

Ja, herr talman och mina herar, jag skall icke vid detta tillfälle närmare inlåta mig på detaljerna i detta nya innehåll. Men det kan ju ändå vara tillåtet att fråga sig, huruvida verkligen den departementschef, som det här gäller, inför det allmänna medvetandet förfogar över en tillräcklig auktoritet för att t. ex. konkurrera med Martin Luther såsom nyskapare ifråga om kristendomsundervisningens läggning och omdaning. Nu kan det visserligen vara sant, att denna fråga om undervisningsplanen är någonting, som av ålder har legat under Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftning. Men man har väl också rätt att säga sig, att denna fråga dock är så pass viktig, att det nog hade varit skäl att vid det slutliga utformandet av denna plan fråga något flera tanke-riktningar än herr Rydén's egen ingivelse till råds. Man har sett, huru Kungl. Maj:t t. ex. helt nyligen, då det gällde en förändring i förordningen om sättet att fånga råvar i de Norrländska fjällen huru Kungl. Maj:t då fann det synnerligen nödigt och angeläget att höra, vad folkmeningen kunde hava att säga. Och så fingo vi en kunglig proposition i detta ärende. Men beträffande denna i hela vårt kulturella liv radikalt ingripande förordning går man vid avgörandet folkmeningarna

alldeles och helt och hållet förbi, sådana de kunna komma till uttryck inom representationen. Man frågar sig verkligen: vad är detta för smygvägar, vad är detta för byråkratiska fasoner? Och jag har ansett, att det i denna stund, på denna plats och i detta sammanhang måste riktas en bestämd gensaga mot ett dylikt tilltag.

Det framhålles på ett ställe i denna undervisningsplan, att vid kristendomsundervisningen sårande angrepp på olika tänkande böra undvikas. Det hade verkligen varit lyckligt, om planens författare sökt hålla sig något i kontakt med olika tänkande. Då hade säkerligen den tacksamhet, som man nu får se skylta i en del adresser, kunnat vara mera allmänt omfattad än den nu faktiskt är. Som landet nu ligger, är det så, att det förefinnes ett dovt missnöje med denna nya plan och särskilt med de former, under vilka den kommit till. Det finnes, som sagt, ute bland allmänheten ett dovt missnöje därmed, och jag misstänker, att det missnöjet skall veta att taga sig ganska tydliga yttryck. Men jag vet också, att det ibland en hel del medlemmar av landets skollärarekår finnes ett bestämt missnöje med det brådstörtande sätt, på vilket man vill, att denna undervisningsplan skall omsättas i praktiken. Man får ju endast några få månader på sig för att realisera denna fullständiga omvälvning.

Ja, herr talman och mina herrar, jag skall icke gå in i detalj i denna undervisningsplan, detta verkligt singuljära aktstykke från nådens år 1920, denna egendomliga frukt av modernt svenskt kulturliv. Jag misstänker, att det under riksdagens lopp blir tillfälle att närmare taga upp även den sidan av saken. Men jag har icke velat, att denna fråga skulle passera oanmärkt, när nu frågan om anslag till folkundervisningsväsendet var före. Det händer och har hänt många gånger, särskilt från det läger, som den avgående departementschefen representerade, att det argumenterats ungefär så här: »Det sades ingenting i riksdagen, när den och den saken var före.» Och så har man varit färdig med slutsatsen: »den, som har tegat, den har samtyckt». Det skulle icke få förekomma, när det denna gång gällde åttonde huvudtiteln, att vissa vederbörande finge anledning ifråga om undervisningsplanen till ett liknande resonemang. Jag ville, att det skulle påpekas, hurusom det faktiskt är ett revolutionerat undervisningsväsende, till vilket vi nu ge våra anslag. Och jag har också velat framhålla, att det icke går för sig att genomdriva dylika reformer uteslutande under skolbyråkratisk ingivelse — dessa herrar må vara än så övertygande om sin egen förträfflighet. I denna fråga bör verkligen — och kanske mer än i någon annan fråga, ty det gäller grunden för hela vårt kulturliv — i denna fråga böra även olika meningar inom representationen få komma till tals.

Jag har endast, utan att göra något yrkande, velat vid denna punkt på föredragningslistan rikta en bestämd protest och gensaga mot detta övergrepp på svenskt kulturliv, på tänkesätt och grundåskådning inom betydande folklager ute i landet.

Med herr Forssell förenade sig herrar *Olsson* i Broberg, *Olsson* i

Ang. statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.
(Forts.)

Ang. statsbi-
drag till av-
löning åt
lärare vid
folkskolor.
(Forts.)

Berg, Winkler, Lindvall, Söderhielm, Lübeck, Andersson i Knäp-
pinge, Jonsson i Hökhult och Lithander.

Herr Moberger: Herr talman, mina herrar! Jag måste säga, att jag för min del blev något förvånad över, att den föregående ärade talaren, herr Forssell, fann lämpligt att etablera en valrörelse just nu vid behandlingen av åttonde huvudtiteln. Att anförandet hade den syftningen, förstärker var och en. Hans huvudanmärkning gick tydligen ut därpå, att den föregående ecklesiastikministern hade utfärdat en undervisningsplan utan att angående den planen inhämta riksdagens yttrande. Det var således egentligen en konstitutionell anmärkning han hade att göra. Det verkade då ganska egendomligt, att han kom fram med denna anmärkning i detta sammanhang, då han ju sitter i konstitutionsutskottet och där har tillfälle att framdraga de anmärkningar i konstitutionellt avseende, han eventuellt kan anse befogade. Och jag tycker för min del, att denna debatt, som herr Forssell drivit upp, mycket lämpligare kunde föras i samband med dechargede-batten än vid detta tillfälle.

Jag skall emellertid endast be att få yttra mig om en punkt, som herr Forssell behandlade, och den förnämsta, nämligen frågan om kristendomundervisningens ställning i den nya undervisningsplanen. Det tycktes egentligen vara den, som han hade något att anmärka emot. Då han sade, att undervisningsplanen betecknar en revolution i vårt undervisningsväsende, så måste jag för min del säga, att jag tycker, att det uttrycket var ganska starkt. Jag tror, att det vore riktigare att säga, att vi fått ett reformerat undervisningsväsende, än att säga, att vi fått ett revolutionerat undervisningsväsende. Den undervisningsplan, som Kungl. Maj:t utfärdat, ansluter sig till största delen till den undervisningsplan, som framlagts av folkskoleöverstyrelsen, och som förut varit behandlad av folkundervisningskommittén. Den har sålunda fått en mycket grundlig förberedelse. Att ecklesiastikministern huvudsakligen på två punkter, nämligen i fråga om kristendomundervisningen och historieundervisningen, funnit anledning att göra ändringar i folkskoleöverstyrelsens förslag, synes mig åtminstone icke böra vara föremål för så starka anmärkningar, som den föregående talaren gjorde. Vad särskilt kristendomsundervisningen beträffar, är det anmärkningsvärt att skolmännen, som närmast ha med saken att göra, synas vara på det hela taget ganska belättna med undervisningsplanens behandling av kristendomsämnet i folkskolan. Herr Forssell säger, att Kungl. Maj:t icke hört riksdagen eller denna kammare. Men jag ber att få anmärka, att denna kammare 1918 uttalade sig för en kristendomsundervisning, som gick åtskilligt radikalare fram än den reform, som nu genomförs av den avgångne ecklesiastikministern. Såvida denna kammare skall få anses vara ett uttryck för folkopinionen, måste man alltså säga, att ecklesiastikministern haft allt skäl att anse, att folkopinionen uttalat sig för en reform i den riktning, han genomfört. Jag för min del måste säga, att det verkat som en verklig befrielse, att vi äntligen i folkskolorna bliva av med katekesen. Detta omdöme gäller närmast vår vedertagna katekesutveckling. Men jag kan ej heller finna, att den omständigheten, att den lilla katekesen blivit avskaffad som lärobok, kan giva anledning

till gravare anmärkingar, ty det torde ändå från pedagogisk synpunkt böra medgivas, att Luthers lilla katekes är mycket litet lämplig som lärobok för barn.

Jag vill ej förlänga debatten för mycket, men jag vill säga som allmänt omdöme om den plan för undervisningen i kristendom i folkskolorna, som är utfärdad, att den fortfarande medger en fullgod kristendomsundervisning. Den, som sålunda besitter kristlig anda och kristligt intresse, han har full frihet att meddela en verklig kristendomsundervisning i folkskolan. Men den pålägger icke kravet på den lärare, som har avvikande uppfattningar i religiösa ämnen, att driva undervisningen så, att han måste vara osann mot sig själv, då han ju får lägga undervisningen övertägnande historiskt. Det är en befrielse och måste vara till verklig nytta. Jag tror, att när man granskar denna undervisningsplan i fråga om kristendomsämnet, skall man finna, att eklestastikministern lyckats på det hela taget finna en ganska god medelväg mellan de motsatta riktningar, som gjort sig gällande under senare tid i fråga om detta ämne, och jag tror för min del — det vågar jag säga herr Forssell — att när han försöker väcka upp en storm mot denna undervisningsplan särskilt i fråga om kristendomsämnet, skall utvecklingen visa, att det ej lyckas. Jag förmenar, att de, som komma att handhava denna undervisningsplan, lärare och lärarinnor och folkbildningens målsmän i allmänhet, känna sig ganska tillfredsställda. Anmärkingar i detalj har man naturligtvis att göra från olika håll, och sådana skulle även jag vilja framställa, men i huvudsak anser jag, att man bör känna sig tillfredsställd och ingalunda låta engagera sig i en sådan — om jag så får säga — kulturkamp på den punkten, som herr Forssell ville etablera. Jag tror därför för min del, att det angrepp, som herr Forssell här gjort, är tämligen obefogat.

I detta yttrande instämde herrar *Jungnell, Olsson i Ramsta, Johansson i Olstorp, Molin i Aspa, Berggren, Torgén, Bäckström* och *Vikström* i Oviken.

Herr *Kristensson*: Herr talman! Ehuru väl den förste ärade talaren kommer att hänföra mig till den kategori av folk, som man kallar folkskolebyråkrater, så vill jag i alla fall yttra några ord.

Jag vill uttala, att jag finner det fullkomligt obefogat att i detta sammanhang, då det gäller att höja förslagsanslaget till statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor med 800,000 kronor, dra upp en stor debatt om denna undervisningsplan. Jag kan ej heller finna, att den ärade talaren var riktigt konsekvent i sitt anförande. Han utgick från den synpunkten, att man ej borde sära andras känslor. Det föreföll mig, som om han i sitt anförande, med den läggning det fick, just bröt mot den grundsats, som enligt hans mening bort vara normerande för den gällande undervisningsplanen. Det har av herr Moberger påpekats, att det ingalunda förhåller sig så, att denna undervisningsplan skulle stå i strid med gällande folkmening, försåvitt man nämligen får tolka

Ang. statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

(Forts.)

Ang. statsbi-
drag till av-
löning åt
lärare vid
folkskolor.

(Forts.)

denna kammare som ett uttryck för en folkmening, som många år gjort sig gällande. Riksdagens andra kammare har icke blott vid ett utan vid flera tillfällen uttalat sig för en reform av undervisningen i den riktning, i vilken ett avsevärt steg tagits i och med denna undervisningsplan. För övrigt förhåller det sig ej så, att denna undervisningsplan skulle vara den föregående ecklesiastikministerns eget påhitt. Det har varit tillsatt en kommitté, som i många år arbetat på denna undervisningsplan. Den har slutligen varit under omarbetning i folkskoleöverstyrelsen under årtal och så till sist efter överarbetning inom departementet blev den färdig. Det har på sina håll gjorts försök att få till stånd en stark opinionsyttring här. Det märkliga är, att professorer i teologi och kyrkoherdar med konservativ uppfattning uppträtt mot dessa försök. De ha erkänt, att denna undervisningsplan icke kan betecknas med de uttryck, som den förste ärade talaren här använt. För min del är jag övertygad om, att denna undervisningsplan kommer att giva betydligt bättre valuta åt de uppväxande barn, som komma att gå i skolan, än den förutvarande kunnat. Här kommer att meddelas ett faktiskt innehåll med etiskt syfte, som kommer att bidraga till, att vi få goda och dugliga statsmedborgare. Det är ett stort verk, som är utträttat till folkundervisningens gagn.

Herr talman! Jag vill vid detta tillfälle ha yttrat dessa ord. Jag vill sluta med, att det är icke skäl i, att vi i dag riva upp en stor debatt. Då måste vi gå in i detaljer, vilket den förste ärade talaren noga aktade sig för att göra.

Häruti instämde herr *Lovén*.

Herr Sköld: Herr talman, mina herrar! Jag har ej mycket att tillägga efter de två sista talarnas yttranden, men jag skall dock be att få taga upp en liten sak, den nämligen angående herr Forssell och demokratin. Det kan naturligtvis icke ha undgått kammarens uppmärksamhet, att herr Forssell särskilt vädjade till folkmeningen och särskilt krävde, att folkmeningen skulle ha hörts beträffande den nya undervisningsplanen. Och jag vill tillägga, att han fällde yttrandet så, att han ville höra denna folkmening på sätt, som kan ske, d. v. s. genom riksdagen. Och jag blev också mycket glad åt det stora intresse för denna demokrati, som visades av herr Forssells meningsfränder. Nu har redan av herr Moberger påpekats, att åtminstone denna kammare, som väl får anses utgöra ett uttryck för folkmeningen, om än icke alldeles adekvat, vid åtskilliga tillfällen uttalat sig för en än radikalare religionsundervisning än den, som den nya undervisningsplanen upptager. Nu skulle jag kunna vänta, att herr Forssell bemöter detta med att förklara, att på den tiden var han icke själv här i riksdagen och kan sålunda icke bära ansvaret för vad då inträffat. Då ber jag emellertid att få påpeka, att i andra kammaren hade vi i fjol en motion av herrar Hansson i Rättvik och Berglund, som gick ut på

förslag till ny religionsundervisning. Denna motion blev så gott som enhälligt avstyrkt av vederbörande utskott, men det fanns dock en reservation, och det uppstod en debatt här i denna kammare, en debatt som sålunda uteslutande rörde sig om utskottets motivering. Och i denna utskottets motivering stod det bland annat på följande sätt angående den undervisningsplan, som då ännu icke var fastställd utan utgjorde ett förslag från folkskoleöverstyrelsen. Om det förslaget yttrade utskottet: »I ifrågavarande förslag till undervisningsplan har katekesundervisningen i huvudsak inskränkt till att omfatta enbart sista årskursen och endast avse Luthers lilla katekes, och dessutom torde Kungl Maj:t vid lastställandet möjligen finna skäl att helt utesluta katekesen som lärobok.» Det är detta uttalande, som utskottet gjorde. Det godkändes då av andra kammaren genom en votering som utföll med 112 ja mot 63 nej. Detta uttalande gentemot katekesen har sålunda gjorts av andra kammaren vid föregående års riksdag med 121 röster mot 63. Och till denna historia hör vidare, att herr Forssell var närvarande samma dag i riksdagen. Det framgår nämligen av protokollet, att han yttrade sig vid samma dags eftermiddagsplennum. Och han yttrade sig icke, då det var fråga om det uttalande, som föreslagits av utskottet och även blev av kammaren beslutat.

Ang. statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

(Forts.)

Herr Forssell: Herr talman! Vad beträffar den av herr Moberger mot mig riktade admonitionen att denna fråga borde komma före t. ex. i dechargedebatten, så kan jag säga herr Moberger, att han kan vara alldeles lugn. Han behöver nog icke alls befara, att icke denna fråga skall bli vederbörligen undersökt och ventilerad, och det var särskilt med tanke därpå som jag tillät mig uttryckligen säga ifrån, att jag endast ville fästa herrarnas uppmärksamhet på den radikala förändringen av det undervisningsväsende, som vi nu skola bevilja anslag till — vilken radikal förändring ägt rum under det sista året — utan att jag därmed nu ville taga upp några detaljer. Därför sade jag, att detta få vi tala om vid ett annat tillfälle. Och det skall nog herr Moberger få se, att det tillfället kommer.

Jag ber att få inlägga en bestämd gensaga mot herr Mobergers påstående, att här skulle vara fråga om någon valtaktik. Det är karakteristiskt, att från det hållet kommer alltid denna invändning fram. Då för en tid sedan nykterhetsfrågan var uppe, var argumentet från herr Mobergers sida en hänvisning till förmenta valspekulationer hos hans motståndare. Det förefaller, som om det gamla ordet här skulle kunna tillämpas: på sig själv känner man andra. Det är som det icke hos en konservativ skulle kunna finnas något sakintresse för denna viktiga kulturfråga, men det försäkrar jag, att det är sakintresse, som drivit fram spörsmålets upptagande, sakintresse och ingenting annat, ett sakintresse, som kommer att göra sig förnimbart långt sedan valrdens buller tystnat.

När nu herr Kristensson uppträdde och talade om, att han var alldeles nöjd med detta förberedande arbete, så förstår jag honom full väl. Han har själv mycket riktigt förmodat, att jag ville säga, att

Ang. statsbi-
drag till av-
löning åt
lärare vid
folkskolor.
(Forts.)

han såsom framskjuten folkskolebyråkrat naturligtvis skall vara be-
låten. Men jag vill påpeka för herrarna, när herr Moberger talar om
den folkundervisningskommitté, som arbetat, och dessa myndigheter,
som yttrat sig, att herr Rydén har i väsentliga punkter gått ifrån t. ex.
folkskolöverstyrelsens förslag, och detta har han gjort utan att ställa
sig i kontakt med lekmanneelement, utan att taga hänsyn till skilda
synpunkter inom representationen, vilket väl kunde ha ägt rum vid
utarbetandet av den nya planen inom departementet genom sådana
representativa elements tillkallande och hörande.

Här har under debatten dragits upp frågan om kristendoms-
undervisningen. Ja, jag tillät mig att i mitt anförande nämna kristen-
domsundervisningen såsom ett exempel. Jag skall för att icke locka fram
en ytterligare förlängd debatt — jag borde kanske icke nämna några
flera exempel — endast framhålla, att det finnes något, som heter
historieundervisning, som också kunde tarva en diskussion, men jag
skall, som sagt, icke giva mig in på dessa detaljer; jag hänskjuter
dem till debatten över dechargebetänkandet.

Jag vill emellertid betona, att det är ganska egendomligt, att
man nu kommer och förebrår mig, att jag icke yttrat mig i den de-
batt rörande katekesundervisningen, som vid lagtima riksdagen 1919
förekommit om ett tillfälligt utskotts betänkande rörande vissa mo-
tionsvis framförda förslag. Ja, mina herrar, just detta är ett exempel
på, hur föga opinionen blir orienterad i frågor, som komma fram och
ventileras på detta sätt. Här strömmar ju över oss en sådan mång-
fald av motioner, och ända tycks man komma med det anspråket, att
allt, som man icke talat och uppträtt emot, har man godkänt och ac-
cepterat. Men därmed är man inne på den fullständiga upplösningens
vägar. Då skulle till att börja med debatterna aldrig taga slut,
när utskottsbetänkandena hopa sig såsom de gjort. Jag menar, att
det går icke att få fram verkligt genomdiskuterade saker på denna
väg, utan det varit Kungl. Maj:ts uppgift att taga initiativet till en
allsidigare beredning av den stora huvudfråga, som vi ha att om någon
tid diskutera. Det är de stora, från olika sidor formulerade och ut-
arbetade huvudlinjerna, som vi då gemensamt kunnat diskutera. Att
på grund därav, att det tillfälliga utskotts betänkandet om skrivelse
till regeringen vunnit bifall i andra kammaren, draga den slutsatsen,
att detta är ett säkert uttryck för hela folkmeningen är förhastat.
Skulle en sådan innebörd inläggas i beslut om riksdagsskrivelser, när
motioner behandlas, som gått till de tillfälliga utskotten, då skulle
det aldrig bliva slut på riksdagsarbetet. Denna synpunkt borde också
kunna beaktas här.

Jag ber att till slut få säga, att jag är glad över att denna fråga
blivit väckt på detta sätt så att sakerna verkligen kommit under de-
batt, men vad jag vill betona är, att denna fråga borde ha behandlats
av regeringen, så att den icke behövt föras fram på detta sätt. Att
nu föra fram den, ansåg jag vara min goda rätt, när det var fråga
om vissa anslag till folkundervisningsväsendet och vi gingo att besluta
om dessa anslag.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag instämmer

i att denna debatt icke är lämplig vid detta tillfälle. Jag skulle också kunna instämma i det anförande, som herr Moberger nyss höll, men det var på några punkter som jag måste reservera mig. Jag erkänner vad som förut uttalats i denna kammare, att katekespluggen i skolan mera varit till skada än till gagn, och jag anser för min del, att det är lyckligt, att det kommit bort i den utsträckning, som skett. På samma sätt kan jag också instämma med herr Moberger däri, att om det icke finnes något intresse för kristendomsundervisningen hos lärarna, så hjälper det föga, om tiden förlänges för kristendomsundervisningen. Men denna sak kan ju också drivas för långt. Det kan icke vara riktigt att bara knappa av på denna tid, ehuru väl det är icke på undervisningens längd det kommer an utan på själva kvaliteten och på den anda, varav lärarna äro besjälade. Det är detta, som har betydelse för denna undervisning. Jag tycker dock, att man gått för långt med denna avknappning, och jag anser det lyckligare, om överstyrelsens förslag lagts till grund och den tid, som denna styrelse uttalat sig för, blivit den gällande. Överstyrelsen hade anslagit endast 3 timmar för denna undervisning och då förre ecklesiastikministern likväl anser, att det kan prutas ytterligare på denna tid, kan man undra vad anledningen varit till denna avknappning. Det är ju möjligt, att med den livsåskådning, som för närvarande besjälår vårt folk, detta är det mesta, som kan erhållas, men för egen del får jag dock säga, att jag beklagar, att man bara minskar och minskar tiden för denna undervisning. Skall det gå så en gång till eller två gånger till, så kommer väl denna undervisning bort helt och hållet. Därför har jag, herr talman, velat reservera mig mot detta.

Herr Engberg: Herr talman! Det är uppenbart, att det är ett helt annat syfte än det sakliga, som herr Forssell fullföljer i denna debatt. Icke behöves det något särskilt skarpsinne för att se, att man här står inför ett fullföljande inom andra kammaren av en sedan lång tid tillbaka bedriven kampanj från det hållet, där man under vardagslag och under vanliga omständigheter nog bekymrar sig ganska litet om katekesundervisningen, men, där det så passar sig, finner det på sin plats att draga fram även katekesundervisningen för att sätta in den i den politiska aktionen. Ty det vill jag säga herr Forssell, att med den allmänna åskådning, den allmänna syn, som ligger bakom den politik, han företräder, och den allmänna kulturuppfattning, för vilken han är en målsman, verkar det något av ansträngd humbug, när man från det hållet spelar upp sig till något slags domare i nationens religiösa angelägenheter och går till angrepp på den förutvarande ecklesiastikministern, därför att han i full överensstämmelse med uttalade önsknings från riksdagens sida — jag vill minnas så tidigt som 1902 — har vidtagit en reform, bakom vilken den överväldigande delen av det svenska folket säkerligen står enig. Och jag vill också säga, att det är rätt intressant att finna, att herr Forssell är ärkebiskopligare än ärkebiskopen själv i denna fråga. Ty från ärkebiskopsstolen har man, när det gällt reformer i religionsundervisningen, kunnat lägga märke till en långt större vidsynthet och förståelse för att det icke gick an att en enda dag längre fortsätta med

Ang. statobidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.
(Forts.)

Ang. statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.
(Forts.)

det gamla systemet, än man från herr Forssells sida kunnat förmärka. Jag tycker, att när högern tänker gå ut i den kommande valstriden med katekesen jämte andra sköna skådebröd, bör den betänka sig mer än en gång. Ty jag tror, att det borde för närvarande vara en ganska rotfäst uppfattning, att den katekesreform, som nu äntligen har kommit till stånd, den kom sannerligen icke en dag för tidigt. Det gamla själsmördande systemet var i själva verket dödsdömt och underminerat. Det är att lägga märke till att t. o. m. från den teologis sida, som politiskt står herr Forssell ganska nära, erkänner man, att den gamla ordningen var ganska ohållbar.

Jag förstår också — och det framgick av en punkt i herr Forssells yttrande — att det här icke är så mycket en sakfråga som fastmera de politiska synpunkterna det gäller. Man har också i herr Forssells eget organ och i högerpressen märkt, att hela denna omläggning av undervisningsplanen både när det gällt de religiösa frågorna och när det gällt historieundervisningen har varit som salt i surt öga för den riktning, som herr Forssell representerar. Jag förstår full väl det bekymmer, åt vilket den siste talaren gav uttryck. Naturligtvis finns det olika läger och olika meningar i den här frågan, och den största möjliga hänsyn bör naturligtvis tagas till dem. Men jag skulle ändå våga tro, att bakom denna reform, som här genomfördes i och med den nya undervisningsplanen, bakom den står dock ett allmänt medvetande så klart och bestämt, att gränsen ingalunda kan anses var på något sätt överskriden. Vad herr Forssell här tagit till utgångspunkt har han uppenbarligen valt bara i syfte att få ett slags preludium till den kommande dechargede-batten. Det må vara hänt, och det är klart, att det på högernsida är tacknämligt att taga upp detta kapitel. Men för min del vill jag säga det, att jag tror, att vi gjorde klokt i att så litet som möjligt göra politik av dessa religiösa undervisningsfrågor, såsom här sker från högerhåll, ty det kan uppenbarligen endast leda till fariseism och hyckleri och till en politisk jesuitism, varav det politiska livet sannerligen icke är betjänt.

Jag har, herr talman, önskat nedlägga denna gensaga gentemot herr Forssells tilltag att i detta sammanhang rulla upp denna fråga.

Herr Sköld: Herr talman! Bara en helt kort replik till herr Forssell! Jag behjartar fullständigt den synpunkten, att icke alla människor kunna tala om ett framlagt utskottsbetänkande, och jag har aldrig varit så naiv, att jag skulle ha trott, att herr Forssell stode på den linje, som betecknas av andra kammarens beslut, därför att herr Forssell då icke uttalade sig. Det har varit min uppfattning hela tiden, att herr Forssell befann sig bland de 63 och icke bland de 121. Utan min mening gick ut på, att den anmärkning, som riktades mot den förutvarande ecklesiastikministern att han icke skulle ha tagit hänsyn till folkviljan på det sätt, den kunde ha tagit sig uttryck, var oriktig, därför att andra kammaren så sent som i fjol gjorde ett uttalande åtminstone beträffande katekesen. Ty jag kan väl icke tänka mig, att herr Forssell har den uppfattningen beträffande folkviljan, att ecklesiastikministern icke skulle ha någon

anledning att gå till en reform sådan som denna, förrän folkviljan visade sig enig, och folkmeningen kommit till ett enigt uttryck genom en enhällig kammar. Dithän kan man väl ändå aldrig komma.

Herr Moberger: Herr talman! Jag uppkallas av min värderade vän herr Bengtsson i Norup, som ansåg sig böra reservera sig mot mitt anförande i vissa punkter.

Jag ber först och främst att få konstatera, att vi i den stora huvudpunkten äro alldeles ense, då han sade, att den undervisningsplan för kristendomsundervisningen, som den avgångne ecklesiastikministern utfärdad, i huvudsak motsvarade den andliga sinnesstämningen hos vårt folk för närvarande. Det var alldeles det, jag ville säga, då jag förklarade, att jag hade den allmänna uppfattningen, att denna plan i sin helhet utgjorde en lycklig medelväg mellan olika strömningar hos vårt folk.

Jag ber dessutom att få säga, att jag uttryckligen påpekade, att man naturligtvis i vissa detaljer kan ha olika uppfattning. Vad speciellt den detalj angår, som herr Bengtsson i Norup vidrörde, nämligen att det varit önskvärt att man fått tre timmar för kristendomsundervisningen i veckan, som skolöverstyrelsen föreslagit, så vill jag instämma med honom härutinnan och erinra om att jag själv i ett offentligt uttalande angående undervisningsplanen rörande kristendomsundervisningen har givit uttryck åt samma uppfattning. Och naturligtvis kan man också i andra detaljer ha olika uppfattning, med den, som ecklesiastikministern givit uttryck åt sin undervisningsplan. Men därför att man i detaljfrågor kan ha olika uppfattningar, så är man icke berättigad till det angrepp, som herr Forssell här gjort, och till det underkännande, det totala underkännande, som han kom till.

Det var blott för att förebygga en missuppfattning, som jag, herr talman, ville göra detta påpekande.

Herr Edén: Herr talman! Jag var tyvärr icke närvarande här i kammaren — jag hade blivit utkallad till ett angeläget samtal — då herr Forssell höll sitt första anförande, och det är därför svårt att anknyta till detta i annan mån, än vad som kan vara möjligt, med hänsyn till att jag haft tillfälle att åhöra följande talares svarsyttranden och hans egen replik.

Såvitt jag kunnat finna, tyckes detta anförande ha gått ut på ett angrepp på den nya undervisningsplanen dels på grund av dess behandling och dels på grund av dess innehåll. Vad nu vidkommer behandlingen, vill jag endast anmärka, att det synes mig vara, för att använda ett ord, som väl förekommit någon gång förut, mycket verklighetsfrämmande, om man tänker sig den möjligheten, att en undervisningsplan för folkskolan skulle föreläggas till yttrande av riksdagens kamrar. Denna undervisningsplan mina herrar, är en hel tjock bok, som är så detaljerad och rör sig med en sådan mängd pedagogiska, etiska och för övrigt även vetenskapligt bestämda frågor, att det synes mig hopplöst att tänka sig att göra dem till föremål för någon verkligt fruktbarande

Ang. statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

(Forts.)

Ang. statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.
(Forts.)

överläggning inom riksdagen. Något sådant har heller aldrig mig veterligt vid något föregående tillfälle ifrågasatts, utan alla dylika planer ha alltid förut utfärdats av Kungl. Maj:t efter vederbörande ämbetsverks hörande och efter den beredning, Kungl. Maj:t i övrigt kunnat vidtaga. Jag tror därför, att anmärkningen i denna del är fullkomligt obefogad och att ringaste eftertanke skall visa, att det icke skulle ha kunnat vara på något sätt till sakens nytta, om man hade försökt föra riksdagen in i en diskussion om denna stora undervisningsplans enskildheter.

För övrigt skulle jag vilja anmärka, att det synes mig också mycket egendomligt, att man drar upp den frågan till debatt vid ett tillfälle sådant som detta, då herr Forssell, som han själv konstaterat, ju är i tillfälle att i konstitutionsutskottet få fram protokollet och där med anknytning härtill på ett naturligare sätt, om han så vill, bringa frågan under diskussion. Förfarandet är så mycket olämpligare, som det ju icke nu är tillfälle eller möjlighet att också ingå i den motivering för undervisningsplanen, som finnes nedlagd i statsrådsprotokollet från eklelesiastikministerns sida, medan detta ju däremot blir förhållandet, om man upptager frågan efter en eventuell anmärkning vare sig reservationsvis eller — som jag väl knappast kan antaga — från majoriteten i konstitutionsutskottet. Det kunde väl ändå vara skäl att ge sig till tåls, tills man får tillfälle att behandla saken mot bakgrunden av den motivering, som den föredragande departementschefen har givit.

Under sådana förhållanden skall jag icke nu gå närmare in på den andra delen av herr Forssells anmärkning, den som synes ha rört det reella innehållet i undervisningsplanen, detta så mycket mindre, som, så vitt jag kan döma, den delen av anmärkningen tycks ha inskränkt sig till något bittert ord om behandlingen av kristendomsundervisningen och en passant även om historieundervisningen. Önskar herr Forssell sedan upptaga en diskussion om historieundervisningen, så skall jag med nöje stå till tjänst. Det torde då bli tillfälle att tala om vad tiden kräver med hänsyn till såväl folkuppföstran som modern samhällsaskådning rörande undervisningen i detta ämne. Vad kristendomsundervisningen angår, skall jag inskränka mig till att säga det, att så länge ha vi haft klart för oss verkningarna av katekesplugget, så uppenbart, har detta framstått som en förkvävande mara för kristendomsundervisningen i våra folkskolor och läroverken för övrigt, så att det verkligen är på tiden att det blir fullständigt avskaffat. För att tala personligt: så mycket minns jag från min egen barndom om denna undervisning, så mycken erfarenhet har jag haft som lärare och så mycken erfarenhet av mina egna barns skolgång, att jag känner mig på det livligaste övertygad om att, i fall det är något som skall befördra en mera fruktbärande undervisning i kristendom, så är det i första rummet just detta borttagande av katekesplugget. Det skall icke lyckas att på något sätt göra gällande, att den reformen står i strid med en verkligt givande, verkligt religiöst fostrande undervisning i kristendom. Det förhåller sig alldeles tvärtom. Och det är själva kärnan i omläggningen av hela

denna kristendomsundervisning, att den befriats från det allt dominerande dogmatiska rättesnöre, som förut förkvävt den, och i stället grundats på ett sådant lärostoff, som kan åtminstone sträva efter att ge barnen ett andligt innehåll, en verkligt religiös fostran i stället för det andefattiga och själsmördande plugg, som förut förekommit.

Vid sidan av denna stora huvudsak i reformen är det en detaljfråga, huruvida man åt själva ämnet kan tillmäta en timme mer eller mindre i veckan. Det är naturligtvis icke mig möjligt att i den saken gå in i någon detaljprövning, ehuru jag kan säga, att de viktigaste punkterna i undervisningsplanen själfvallet på sin tid varit föremål för överläggning i statsrådsberedningen. Men så mycket vill jag ha sagt, att jag tror, även detta på grund av erfarenhet, att det icke skall lända till skada för kristendomsundervisningen, om den även i folkskolan begränsas till sådant antal timmar, som i varje fall inom de högre klasserna i läroverken länge ansetts fullkomligt tillfyllest, nämligen två timmar i veckan. Jag känner mig tvärtom övertygad om att dessa två timmar, om de väl användas, skola bliva mera givande och lända till bättre andligt resultat än ett större antal timmar, som i ett ämne av denna natur endast alltför lätt leder till att barnen bli trötta.

Jag har velat göra dessa anmärkningar, ehuru som sagt tillfället är illa valt för att upptaga en saklig diskussion. Och jag vill till sist uttala den meningen, att om man betraktar denna undervisningsplan i dess helhet, så utgör den — fränsett en och annan meningsskiljaktighet i enskilda punkter, där jag naturligtvis icke vill ikläda mig fullständig borgen — ett pedagogiskt reformverk, över vilket man har all anledning att vara tillfredsställd, och som förvisso kommer att lända till den svenska folkskolans och undervisningens bästa och alldeles icke till sådan skada, som herr Forssell velat utmåla.

Herr Forssell: Herr talman! Om herr Edén lyssnat litet uppmärksammare till mitt andra inlägg, så skulle han ju, så vitt jag förstår, ha begripit, hur jag närmast tänkte mig, att detta arbete i ecklesiastikdepartementet vid utarbetandet av denna plan skulle kunna komma i närmare kontakt med meningen inom riksdagen. Jag antydde, att man kunde tänka sig, att regeringen tillkallat intresserade lekmän d. v. s. icke folkskolebyråkratiskt bundna, vilka såsom representativa för olika riktningar inom riksdagen biträtt vid ärendets handläggning i departementet. Det är ju en idé, som icke varit så främmande för den förra ministären; det var en tanke, som praktiserades vid kommunalskattefrågans behandling. Och jag kan ej förstå, varför man anser, att denna fråga, som nu är före i debatten, skall vara av mindre vikt, så att man icke skänkt en motsvarande utredning och beredning åt densamma. Därmed hade man inom alla partier fått detta tillfälle att i lugn och ro se på saken och föra fram sina synpunkter och eventuellt göra det i form av reservationer, som kunde göras till föremål och utgångspunkter för diskussion i riksdagen, vare sig nu

Ang. statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.
(Forts.)

Ang. statsbi-
drag till av-
löning för
lärare vid
folkskolor.

(Forts.)

en sådan blivit väckt vid behandlingen av denna huvudtitel, genom en interpellation eller i dechargede-batten. Därmed hade man alltså riktat hela sakdebatten och riktat normalplanen på ett sätt, som nu icke skett.

Det är detta jag velat säga, och den kritik, som herr Edén riktade emot mig, då han sade, att jag var »verklighetensfrämmande», som skulle tro, att det kunde gå för sig, att denna undervisningsplan bort behandlas som en vanlig lagfråga eller dylikt, den kritiken svävar fullständigt i det blå och saknar fullständigt all grund, och herr Edén kunde alldeles ha besparat sig besväret att vederlägga en tanke, som jag icke haft, då jag skisserade antydda tillvägagångssätt. Den uppfattningen att jag skulle yrkat något dylikt, beror i varje fall på en fullständig missuppfattning av mina ord.

Beträffande sakfrågan vidhåller jag vad jag sagt. Jag skall icke nu gå in på någon sakdiskussion, men när den stunden kommer vid dechargede-batten, skall jag lägga fram frågan om historieundervisningen, och det skall bli mig ett nöje att med min förre lärare få diskutera en del hithörande frågor, så att han får se, hur mycket man lärt sig.

Vad återigen katekesundervisningen beträffar, vill jag ytterligare taga fasta på vad herr Sköld framhöll, att det där uttalandet av det tillfälliga utskottet endast gällde katekesundervisningen. Men jag vill påpeka, att jag i mitt första anförande icke på något vis särskilt nämnde *katekesundervisningen*, utan jag talade om kristendomsundervisningen i dess helhet, dess metoder och innehåll. Sen ha herrarna genom någon trollkonst kastat om det hela och gjort katekesundervisningen till föremål för långa utläggningar. Jag skall be att få återkomma framdeles till denna fråga — det blir då ett innehållsrikt och ganska ansträngande plenum, men det är behöfligt och nyttigt att frågan ingående diskuteras.

Trots alla förebråelser är jag glad över att ha bragt den på tal. Ty vi ha från auktoritativt håll, från herr Edén fått höra, vad kärnan i religionsundervisningen är efter frisinnad uppfattning, och med den utgångspunkten skola vi kunna diskutera den här undervisningsplanen litet närmare. Det är många, som faktiskt tro, att det varit någon meningsskiljaktighet i fråga om vissa tendenser inom den avgångna ministären, men nu veta vi från ledande frisinnat håll, att man här i herr Rydén's skolplan, har vägen öppnad till kärnan i religionsundervisningen. Jag ber särskilt herr Bengtsson i Norup komma ihåg, att herr Edén sagt, att denna undervisningsplan, som dock herr Bengtsson i Norup hade så pass mycket betänkligheter emot, öppnar utsiktarna att nå fram till kärnan av religionsundervisningen, sådan den bör vara. Det är något att komma ihåg, herr Bengtsson i Norup!

Till slut några ord till herr Engberg. Jag får säga, att herr Engbergs vana att filosofera för andras räkning skall han lägga bort. Han skisserade en åskådning, som jag enligt hans mening borde ha, och därpå förklarade han, att med den åskådningen stämde

icke det saktintresse, som jag här försäkrat mig äga. Jag skall emellertid be att helt och hållet få utforma min åskådning själv. Det är väl ändå en rättighet enligt den politiska personlighetsprincipen, att var och en får utforma sina uppfattningar utan att behöva möta sådana magistrala påpekningar.

Herr Engberg tillät sig i detta sammanhang en replik, som var farlig. Han påstod, att med den uppfattning jag hyste, hade jag icke någon rättighet att upphäva mig till domare i folkets religiösa angelägenheter. Jag ber att få återkomma till den tankegång, som jag nyss antydde: vilken större kompetens har då herr Värner Rydén att uppträda som domare i folkets sedliga och religiösa angelägenheter? Jag bara frågar och skall icke inlåta mig på svaret. Jag hoppas, att herrarna ändå förstå varpå jag syftar.

Herr Hallén: Den mycket ömtåliga frågan om de motiv, som kunna förestäva olika inlägg i spörsmål av så personlig art som kristendomsundervisningen i våra skolor, vill jag icke inlåta mig på, ty jag anser, att det är en fråga, som bör hållas utanför diskussionen. Det är möjligt, att vi få återkomma till detta ämne i sammanhang med dechargedebatten. Dock är det icke absolut säkert, och därför har jag dristat mig be att nu få säga ett par ord.

Jag tror nog att det från religiöst allvarligt intresserade kretsar framföras en och annan reservation emot den form och plats, som kristendomsundervisningen får enligt den nya normalplanen. För egen del vill jag också säga, att jag anser det absolut önskvärt, om den fått en utökning i timantalet, därför att det icke är meningen att nu bereda plats för vare sig gammaldags eller moderniserat katekesväsen, men med den historiska prägel, som kristendomsundervisningen får, skulle det även ur upplysningssynpunkt kunna försvaras, om den fått sig tillmätt ytterligare en timme. Emellertid tror jag, att man kan fullt ut säga, att om vi jämföra denna nya normalplan, speciellt i den fråga, som här intresserar oss mest, med den tidigare läggningen av kristendomsundervisningen, har man kommit till ett absolut mycket bättre tillstånd, ehuru jag instämmer med de många talare, som icke velat ge ett reservationslöst erkännande av att man fått det bästa möjliga. Här är visserligen icke platsen att namnge religiösa auktoriteter, som ansett, att det varit en fördel, som man fått genom undervisningsreformen, men åtminstone vågar jag nämna, att en av sydsveriges ledande teologiska krafter, som jag förut haft glädjen att ha till lärare, en verkligt religiös man, uttalat, att den innebär i stort sett ett alldeles ojämförligt framsteg emot den hittills gängse kristendomsundervisningen. Jag tror också, att jag icke går några pietetsfulla hänsyn för nära, om jag säger, att jag en vecka innan den man dog, som inom den ungkyrkliga rörelsen fått ett mycket uppmärksammat och erkänt namn, hade ett samtal med honom, varvid han uttryckte sin stora glädje över den dock trots allt positiva anda, som genomgick den nya undervisningsplanen vad detta område beträffar.

Jag anser även, eftersom den förre ecklesiastikministerns namn

Ang. statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

(Forts.)

Ang. statsbi-
drag till av-
löning åt
lärare vid
folkskolor.
(Forts.)

inblandats i debatten, att vi skola söka gent emot honom skipa största möjliga rättvisa. Det arbete, som han hade sig förelagt, var ett det mest svårartade, som kan tänkas, för en undervisningens ledande kraft. Ty vi veta, om vi skola se saken rakt i ansiktet och giva orden deras rätta innebörd, att här stått en dragkamp mellan å ena sidan den ortodoxa gammaltroende uppfattningen, som velat bibehålla status quo, velat ha kvar hela denna strängt konfessionellt och ortodoxt betonade kristendomsundervisning, som vi hittills äga, och å andra sidan den alldeles motsatta riktningen, som i religionsfrihetens namn krävt, att icke någon religiös påverkan eller fostran skulle få bibringas barnen i statens skolor utan endast objektiv kunskapsmeddelelse. Det är klart, att en ledare av undervisningsväsendet ställes i en oerhört svår position, då han ser, att det inom folket brottas sådana uppfattningar som å ena sidan den, att religionsfriheten kräver, att staten icke på något sätt meddelar religiös fostran, och å andra sidan den, vilken hyses av stora grupper medborgare, att en sådan fostran skall ges. Och det måste vi väl säga, även om man icke är någon vän av kompromisser, att han här lyckats visa ett tillbörligt och lyckligt hänsynstagande åt olika sidor. Detta måste vi erkänna även från direkt positivt religiöst intresserat håll. Jag beklagar, att jag icke här har till hands den allmänna inledningen om kristendomsundervisningen, ty där uttalas några ord om att syftet är att bibringa våra folkskoleelever sedliga och religiösa intryck, men samtidigt tages också hänsyn till vad religionsfriheten måste kräva hos ett folk sådant som vårt, då det framhålles, att något slags konfessionellt tvång eller tryck eller polemiserande mot oliktankande icke får äga rum. Jag tror därför, att med de ytterst svåröverkomliga motsättningar, som i religiöst avseende råda i vårt land, har den nya undervisningsplanen i detta ämne skapat en *modus vivendi*, som, när den fått verka en tid framåt, kanske ger bättre förutsättningar för att de olika riktningarna skola kunna på ett mera förstående och försönligt sätt möta varandra, så att man i undervisningsplanen finner ett väsentligt innehåll, om vilket vi ändå från olika håll kunna enas.

Herr Sköld: Jag skulle icke begärt ordet för en replik, om det icke varit så, att herr Forssell söker glida vid sidan om saken. Nu har herr Forssell urgerat i sitt sista anförande, att han talat om undervisningen i kristendom i stort och över huvud taget icke alls om katekesen. Jag ber få erinra därom, att herr Forssell vid sin karakterisering av den nya undervisningsplanen, vad kristendomen beträffar, gjorde gällande, att den gamla undervisningen karakteriserades av Luther, den nya av Rydén. Vad har Luther för gemensamt med den gamla undervisningen annat än katekesen? Jag tror sålunda, att det verkliga är katekesen, som vållat herr Forssell så stort huvudbry.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hem-

ställa av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.